

Declamatio Philosophi Medici Oratoris

Auteur(s) : Beroaldo, Filippo

Présentation

Titre longPhilippi Beroaldi Opusculum eruditum : Quo continentur Declamatio Philosophi Medici Oratoris De excellentia disceptantium. [Et libellus de optimo statu : & principe.]

Lieu de publicationBologne

Imprimeur(s)-Libraire(s)Hectoris, Benedictus

Date1497

Les folios

En passant la souris sur une vignette, le titre de l'image apparaît.

76 Fichier(s)

Les mots clés

[Controverse](#), [Dialogue](#), [Médecine](#), [Philosophie](#), [Rhétorique](#), [Satire](#)

Citer cette page

Beroaldo, Filippo, Declamatio Philosophi Medici Oratoris, 1497

Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Consulté le 08/08/2025 sur la plate-forme EMAN :

<https://eman-archives.org/Antibarbari/items/show/6>

Précisions sur l'exemplaire

LangueLatin

SourceBayerische Staatsbibliothek, BSB-Ink B-371

Format

- 76 p.

- in-4

Localisation du document Munich, Bayerische Staatsbibliothek

Informations complémentaires

USTC [996889](#)

Contributeur Perona, Blandine (édition scientifique)

Éditeur Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN, Thalim (CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle)

Droits

- Fiche : Blandine Perona (laboratoire Larsh / IUF) ; EMAN (Thalim, CNRS-ENS-Sorbonne nouvelle). Licence Creative Commons Attribution - Partage à l'Identique 3.0 (CC BY-SA 3.0 FR)
- Texte : [Licence CC BY-NC-SA 4.0](#)

Source de la numérisation [MDZ Digitale Bibliothek](#)

Éléments d'analyse

Description Dans le cadre d'un procès dont dépend leur héritage, trois frères (un philosophe, un médecin et un orateur) s'efforcent successivement de démontrer que leur discipline est la plus utile.

Mots-clés

- Controverse
- Dialogue
- Médecine
- Philosophie
- Rhétorique
- Satire

Notice créée par [Blandine Perona](#) Notice créée le 27/01/2023 Dernière modification le 13/03/2024

†

**Philippi Beroaldi Opusculum
eruditum: Quo continentur
Declamatio Philosophi Me-
dici Oratoris De excellētia di-
sceptatū. Et libellus de opti-
mo statu: & principe.**

[Faint, mostly illegible Latin text, likely bleed-through from the reverse side of the page.]

[Faint marginal notes or text on the right side.]

[Faint marginal notes or text on the right side.]

Plain 2963 = GW 4126*

Ad Clarissimū Paulum Sidlouitiū scholasticū
Polonum Philippi Beroaldi Bononiēsis Epistola.

Portū Catonē Tusculanū illum: qui opti-
mus orator/optimus senator/optimus im-
perator ē habitus Dicere solitū ferūt/Mē/
sam eē amiciciaꝝ parentē:& quādā q̄si conciliatricū
lā. At quāto illi honestius/Verius/spetiosius:q̄ scho-
lā amicoꝝ seminariū:q̄ litteras beniuolētiæ glutinū
dixere. Nimis illæ sūt ueræ diuturnæq; amiciciaꝝ:q̄
parant i gymnasiis litteratoriis:q̄ ex studioꝝ simili-
tudine pueniūt. Ex hoc fonte amici mihi sexcēti flu-
xerūt: Ex hoc amicoꝝ columen & gēma. Min⁹ Ro-
scius deriuatus: quo nil elegātius:q̄ cum seria & ioca
ut dicit: Q̄ ui eruditorꝝ nobilissimus/nobiliū crudi-
tissim⁹: Q̄ ui oīum horarꝝ instar Pollionis Asiniū di-
ci meritissimo pōt: Cui⁹ amicicia iucūdistima ut pe-
culiariter gloriōr ita maxime delector: quā spero si-
cut nūc oībꝝ notissima ē: Ita cognitā quoq; posterita-
ti fore. Hic idē studioꝝ nexus: quo nihil tenacius:
te mihi Paule uir clarissime copulationibꝝ necessitu-
dinis arctioribꝝ deuinxit: q̄ iam sesquiannū degis
Bononiæ inter scholasticos transmontanos: ut nobi-
lissimus sic amabilissimus: q̄ non magis tui ordinis
hoībꝝ es gratus ob comitatē:q̄ nostratibꝝ ob moꝝ ho-
nestamēta. In te oīa sunt affatim cōgruētia claritudi-
ni familia: quæ apud Polemonios/uel ut a recētiori-
bus corrigimur/apud Polonos nō minus honorata

Schola
fons ami-
corum
Minus
Roscius.

Claritas
Sidlouit-
ioꝝ.

q̄ clara iādiu floruit/floretq;: Et ne pauos atauosq; i
 p̄ntia p̄censeā pater tuus: Cui Stanislao nomē: i ma/
 xima fuit: sicut par erat: apd' regē polonox̄ existima
 tiōe: amplissimis honorib; gestis: fidei sinceritate p̄ **Patris**
 batus: uitae peritia moratus: p̄conio bonitatis orna/**Laus.**
 tus: Et cū cōsiliatores principū prudētia cōprimis p̄/
 ditos eē oporteat: Fuit p̄ tuus dū uiueret apd' Cardi
 nalē polonū primi noīs cōsiliarius: ostēdēs nihil pri
 us in oī uita eē cōsilio: plusq; sine doctrina prudētia
 q̄ sine prudētia facere doctrinā. **Q**uid dicā de nu
 merosa fratx̄ tuox̄ cohorte: q̄ oēs aulici sunt. Et cū
 sūmus honor sit/ principi uel uni placuisse: hū apud
 principes in gratia sūt & existimatiōe: Ex q̄b; Iaco/
 bus sacratissimo regi Alberto ē perq̄ iucundus: Cui **Fratres**
 ob fidē/thesaurox̄ regionū mādata custodia: quæ ni **Aulici**
 si integerrimo p̄batissimoq; haud temere cōmitti so
 let: Petrus uero mēsaē regiae structor ē & scindēdox̄
 obsoniox̄ sciis artifex. **Q** d' qdē ministerium i aula
 p̄cipali honorificū haud dubie ē: idq; soli ingenuo
 & plane nobili iniūgit. Idē reb; bellicis p̄pollēs nec
 i toga sp̄nendus: pp̄ qd' apd' regē itimus ē: Et aulicis
 purpuratisq; fere oīb; uenerabilis amabilisq;. **S**e
 cūdū hos Nicolai quoq; sē uēti ualde secūdi: necnō
 & huic adolescētulo aura principalis aspirat. Cæterū
 ut hi apd' regē fauorabiles: sic apd' illustrissimū regis
 fratē Sigismūdū Christophorus tecū i sinu ē. uterq;
 fouet/ uterq; diligit. Nā Christophori prudētia sin **Disco**
 gularis ac īgeniū p̄ns effecerūt ut dignitate discopho **phorus**

ri Cracouiēsis peculiariter insigniret: Quae apud uos
ē oppido q̄ honorata puītia. Tu uero mi Paule ob
dexteritatē/ob eruditionē/ob bōitatē: meruisti ut ei
Claus pau dē p̄cipi eēs a secretis: Tu archigrāmate: tu auricu
li. larius illustrissimi p̄cipis nūcuparis/ Cācellariū uul
go nōminat. His d̄ rebō fit ut familia Sidlouitia tā
tae sit auctoritatis existimatiōisq; apud polonos: ut q̄
emergere illic atq; enitescerē cōcupiscūt: hii ad Sidlo
uitios frēs cōfugiāt: Vobisq; de p̄catoribō potissimū
utant: Venisti tu haud ita pridē i gymnasiū nostrū:
ut latinos nos latialiter p̄sonātes audires: Vt dolato
rio latinitatis: si ulla eēt liguae aspitas leuigare. Qd̄
adeo te delectat/ detinet/ pascit: ut non solū publicas
scholas frequētes: Sed priuatū quoq; aliqd̄ scitu di
gnū me docēte cōtinēter inaudias: Iāq; domus tua fa
cta ē officina & cōciliabulū politioris litteraturae: Ex
hoc quotidiāo docēdi/ discēdiq; cōmeruio beniuolē
tia iter nos uberior adoleuit: hac aurē uellicāte cōmo
nitus libellū hunc tibi Paule Vir clarissime nōiatim
dedicauit: ut monumētū sit mei erga te amoris sēpi
ternū: ut absēs i p̄ria hac iteruiscēs Philippū tuū sub
inde recorderis. Materia ē opinor nō idigna cognitu
nec triuialiter p̄trita: Cuius uarietas multiuuga lecto
rē oblectare/ nec minus instituere possit: Et te p̄fertū:
Cui oīa q̄liacūq; mea p̄bant: Sed iā plege q̄so con
trouersia triū fratū/ neq; illepidā/ neq; ieruditā: Mox
de optimo statu libellū plecturus: Vale decus scho
lasticorum: & dilige doctorem.

194.
**PHILIPPI BEROALDI DECLAMATIO
AN ORATOR SIT PHILOSOPHO ET
MEDICO ANTEPONENDVS.**

MAGNA AC VENERABILIS
res ē eloquentia Viri ornatissimi.
Cuius bono nihil p̄stabilius Cuius
būficio fit: ut tanto hominibus ip̄s
p̄stent eloquentes: Quāto homi
nes ceteris animātibz antecellūt:

hoc cunctis satis liquet: hoc p̄conio omnium atq; cō
sensu celebratissimū: hoc nostra quoq; oratione iā
p̄ridem edita testatū est. Attamen hodierno die phi
lippicas M. Tulli siue Antōianās auspicaturus exi
stimavi me facturum opera p̄cium: si ritu scholasti
co paulum rhetoricarē: Et declamatoria dictione p̄
luderem: Quod ut cōmodius fiat unā de scholā pri
scorum declamatorum controuersiam pertractabo;
Daboq; operam ut conditura nostrā concinataq;
edulia faciant ad stomachum: ut quæ a me dicēt ea
& animos foueant: & aures p̄mulceant. Sed ut lon
gas p̄fationes recidamus rem ipsam ingrediemur.
Quod dum fit uos q̄so diligēter ac libēter attēdite.

Argumentum.

Pater q̄ tres liberos habebat: philosophū
medicum: oratorem: moriens testamento
eum heredem fecit qui esset utilissimus ci.

A.

uitati: post mortem patris contendunt tres fratres: cui hereditas paterna cedere debeat. Primus philosophus coram iudicibus agit causam: a quo cum aliam haec dicuntur.

Declamatio.

Quod emiro iudices cupiam mortalium dubium uideri: Cui ex tribus fratribus potius paterna bona sint adiudicanda: Cui philosophia sit regina cunctarum disciplinarum. Quam M. Tullius inuentum deorum. Plato uero donum deorum esse tradiderunt. Quo bono ut ipsius Platonis uerbis utar nihil unquam maius mortalibus datum est a diis nec unquam dabitur. Haec est uitae lex uirtutum indagatrix: uitiorum expultrix. lumen legum magistra morum. Rerum elementarium exploratrix. Caeli & mundi contemplatrix: qui in altitudinis studio etiam caelo ipso sublimiora quaequam uestigat. Et ut inquit platonice Apuleius. In extremo mundi tergo degit: Haec interuentia homines deo cognati & proximi imo ut uerius loquar dii terreni efficiuntur. Quid per deos imortales excellentius sacrausissima illa philosophia: quae supra hanc caeligenam in qua uolutamur excedens docet quid agatur in caelo: Meritoque Seneca philosophorum sincerissimus sanctissimusque: Cui utique credi conuenit. Naturae rerum gratias agit: cum secretiora eius ingressus discit quae uniuersi materia sit: quid sit deus, totus in

Laus philosophiae.

Philosophia naturalis & Theologica.

se intenderit/An ad nos aliquando respiciat : faciat
 quottidie aliquid/An semel fecerit: pars mūdi sit an
 mūdus: An mūdi aia: an potius opifex & factitor:
 liceat ne illi ex lege fator aliqd derogare/An maie/
 statis diminutio & erroris cōfessio sit mutāda secisse
 Ad hęc nulla res magis discussit caliginem illam
 nebulæ crassissimam: quæ ut duo poetarū clarissimi
 prodiderunt/obtusū mortalium hebetat/mentesq;
 obducit oppāso ignorationis uelamento/ Quid por
 ro utilius illa altera philosophiæ parte/ Quam p̄m
 ethicen. p̄m mortale appellitāt: q̄ maxime ad hoīes
 spectat: quæ docet quid ī terris agendū sit. Et errores
 nostros discutit/ Quæ urbes pepit/ Dissipatos hoīes
 in societate uitæ conuocauit/ Res. pu. bene moratas
 instituit. Vnde nō īmerito sectatores philosophiæ
 ubiq; gentiū philosophos nominant noīe. f. sancto
 & religioso quasi solos sapiētiæ studiosos : Qui an
 te Pythagoram sophi id est sapientes & habebant
 & nominabant/ Quid qd' & philosophus medicus
 ē: Cū philosophia ut inqt Arpinas orator sit animo
 rum medicina: Quod & Galenus quoq; testat : Cū
 autē morbi perniciosiores pluresq; sint animi q̄ cor
 poris: p̄stantior haud dubie ē philosophus: q̄ grauior
 ribus morbis medelas ac fomenta salutariter appo
 nit: qui deniq; tanto ē q̄ corporis medicus nobilior
 utiliorq;: quanto animus corpore ē p̄rior/ Quin
 etiam philosophus Orator est: unde enim uis & sil

Caligo

hebeta

trix.

mentis.

Ethice

Moralif

Philoso

phus sapi

entiaē stu

diosus

Philoso

phus mei

dicus.

Philoso

phia aīog

medicina

Philoso

phus ora

tor.

- A. ii.

ua dicendi nisi ex scholis philosophorum ducta est: Vnde
 de riuu eloquentiae nisi ex fontibus philosophiae de
 riuati? Huc adde quod dialectice .i. disputatoria siue
Dialecti disputatrix philosophorum est: quae rhetoricae prope ger/
ca. mana est: In tantum ut Zeno dialecticam manu in
Disputa toria. manum compisset: Rhetoricam uero explicatae simi/
Scitum ze lem esse tradiderit? Quid pro deos imortales hac tripar/
nomis tita philosophia praestabilius: quid utilius esse ac dici po/
Philoca test? Cuius una pars rebus naturam scrutatur: altera con/
liagerma ponit animam & mores: tertia structuram uerborum exi/
na philo git & argumentationes: Ipsum porro philosophiae uo/
sophiae cabulum quid aliud significat quam amorem studiumque sa/
Historia pientiae: quo quid melius? Cuius germana est philoca/
 lia quae amor pulchritudinis interpretatur: tanquam sine
 philosophia pulchritudo esse non possit? Caterum ut
 semel finiam. Philosophus hoc est sapiens est omnia: Et
 ut inquit ille. uno minor est Ioue / diues / liber / honora/
 tus / pulcher. rex denique regum. In tanta apud priscos
 estimatione ac reuerentia habiti philosophi. ut pla/
Inuenera toni sapientiae Antistiti Diogenes tyrannus uittam nau/
tionem phi uem obuiam miserit: Ipse quadrigis albis egredien/
losophi tem in littore exceperit: ut Alexander magnus Ari/
Diogenes stoteles philosophorum doctissimi patriam restituerit in
Platonem honorem praceptoris: Cui se non minus debere quam phi/
honorat. lippo parenti profitebatur: ut Pythagoram crotonia/
Pythago. te ac metapontini pro deo colerent: & ex eius domo
ras pro templum facerent? Qui in tanta fuit admiratione: ut
deo.

**Laus me
dicinae.**

**Defun-
ctus ab
Asclepia
de reuoca
tus.**

**Archia-
tus escu-
lapius**

perpendimus / sola medicina soloq; medico opus est
omnibus. Medicina est quae una contra fata depu-
gnat eaq; idētidem expugnat: quae languentibus ui-
tam prorogat: quae iam deploratos / iam defletos / iā
i familia orci numeratos / luci auraeq; vitali p[ro]p[ri]e re-
stituit: multiq; medicinae opera reuixisse creduntur:
Et ne fabulas percreseam: quae ab Esculapio Hypo-
politum & Tyndaridam ad uitam reuocatos ferūt:
Nōne Asclepiades inter medicos famigerabilis ar-
gumentum huiusce rei uel potentissimum est: q; ho-
mini iam conclāmato depositoq; dum effertur fatū
attulit: Cuius animam in corporis latibulis delitescē-
tem euocauit: eumq; ab inferis post liminio p[ro]p[ri]e su-
neratum de mum rettulit. Huc adde qd' huic arti tā-
tum honoris tribuere maiores / ut diis inuētores su-
os assignauerint / caeloq; dicauerit: Apollinem / Escu-
lapiumq; prodendo: quem ob id Archiatrum quasi
principem medicorum dixit Antiquitas: Et profe-
cto medicina res est sacra: Et ut Solomonis sapien-
tia testat' / omnis medela a deo est. Ideoq; saluberr-
ime sapientissimus ille precepit medicum honoran-
dum esse propter necessitatem: Cum illum altissi-
mus creauerit: **Q**uod autem philosophus frater glo-
riatus est philosophos prisco seculo honoratissimos
extitisse apud reges: ne in hac quoq; parte illi utiq;
cesserim: cum medicos acceperimus prope cultos ad
deos uicem: Nāq; Hippocrates ille maximus medi-
corum ob depulsam arte medica pestilētiā ex illirico

in græciam uenientē: honores illos meruit a græcis
 quos herculi decreuerūt: qua in re subit mentē illud
 Galeni ex libro theriaces: quē admodū. si iussit diui-
 nus Hippocrates ignes fieri medicatos odoramētis
 & suaueolētibus unguētis p̄fusos: ut ita aer tabificus
 emacularet / fieretq; i attrahendo inocētior / sinceri-
 orq;: Quid in pestilētia factitandū Auicēna quoq; p̄-
 cepit: Quid Asclepiades idē inter medicos priscos
 (Hippocratē semp̄ excipio) facile princeps / nōne uni-
 uersū p̄pe humanū genus circūegit in se se: nō alio
 mō q̄ si e cælo emissus aduenisset: qnq; res maxime
 cōmuniū auxiliō p̄fessus: Abstinētiā cibi / uini / fri-
 ctionē corporis / ambulationē / gestationēq;: q̄ expe-
 titus a maxio regum mithridate legatos illius ad se
 missos pollicitatiōesq; ingētes spreuit posthabuitq;
 q̄eti l̄r̄q;. Critobolus quoq; & Erasistratus habiti se
 i maxia apd̄ reges maxios existimatiōe: cū alter Phi-
 lippū Alexandri patrē / alter Anthiochū syriæ regē so-
 lerti curatiōe sanassent. Quid multa: cū sanitate ni-
 hil utilius sit mortalibus: qd̄ Galenus quoq; asserit / i
 libro hereseō. i. sectarū. Medicia at̄ cū sanitatē p̄stet
 liq̄do colligimus medicū & philosopho & orator lō-
 ge utiliorē eē ciuitati: qd̄ si philosophia animi me-
 dicina dicitur: medicina quoq; corporis philosophia
 rite phibet: cuius adiuuēta ifirmitas hojū aduo-
 cat: & cōtinuo ubi egritudō iuasit solatia medici req̄-
 rit / philosophis oratoribusq; posthabitis: in quibus

Odora-
 mēta ad-
 uersus pe-
 stilentia

Sanitate
 nil utilius
 Medicia
 corpore
 philoso-
 phia

84
Dietetica
Pharma
ceutica.
Chirurgica.

nulla suppetiæ salutare nulla sunt adminicula languentium: Quibus presto est medicus: & remediis presentissimis opitulatur. proinde iurisperiti / medicos professoribus / Studiorum liberalium merito anteponunt. Cum hii salutem hominum agant. Illi studiorum curam. quid nunc ego enumerem medicinæ partes: quas omnis sacras ac salutare puto: Dieteticam quæ uictu / pharmaceuticam: quæ medicamentis: Chirurgicam / quæ manu curat: Ex quo fit ut qui medicinæ utilitatem non uidet / Is non ut luciosus sed ut exoculatus nihil profus uideat. Quocirca iudices / si utilitati publicæ cõsulitis / si medicum in ciuitate utilissimum esse cognoscitis / mihi qui saluberrimam artium utilissimamq; profiteor hereditatem paternam assignatote. **Dixi.**

Audistis uiri spectatissimi: quæ philosophi: quæ post philosophum medicus dixerint in causa adipiscendæ paternæ hereditatis: nunc sedulo auscultate: atq; animum aduertite: & ea quæ soletis comitate pendite: quid nouissimo loco dixerit orator: Erunt opinor hæc / nec iniucunda relatu / nec ingrata auditu / nec indigna cognitu: sic autem **O**ratorem causam suam egisse creditote.

Nunq̄ magis iudices sensi quanta sit oratoriæ facultatis uis atq; excellentia: quam hodierno die / dū

fratres audio non ex instrumento philosophia: aut
 medicina: sed ex Oratoria suppellectile instructos
 causā actitasse: Adeo sua philosopho philosophia
 medico medicina nihil opis in agenda causa presti
 tere: Quin muti pene conticuissent nisi ad eloquen
 tiæ nostræ adminicula confugissent: sine cuius nito
 re philosophia sordescit: medicina obsolescit. Disci
 plinae omnes incultæ rubiginant. Adeo necessaria ē
 atq; conducibilis omnibus omnium ingenuarū do
 ctrinarum professoribus eloquentia: Cuius utilitati
 maiestatiq; nihil (absit uerbo inuidia) est comparan
 dum: Et qā mihi primum cū fratre philosopho agē
 dum est: An ego philosophiam cum oratoria: philo
 sophum cum oratore contendam: Parcius tecū age
 re cogor & mitius quia frater es: sed tamen qd' inter
 nos dictum sit ista tua p̄clara philosophia quam glo
 riose iactas mi frater: & tanq̄ filiolā exocularis ne
 qua q̄ tanti est: quanti eam uideri uis: nec tam in phi
 losophia studium sapientiaē est q̄ opinatio: Nam cū
 sciētia certi sit/opinatio incerti: scholæ philosophorū
 omniū ac sectæ dum philosophantur haud dubie opi
 nantur: Id. n. opinatur quisq; qd' nescit: Illi autē qui
 de rebus naturalibus & celestibus disputant opinio
 ne educunt: Cum ueritas demersa in secretariis na
 turæ delitescat: hinc philosophos a scriptorib; lucu
 lentis opinatores/opiniosos/opiniosissimos dici no
 uimus. Vnde autē q̄so nisi ex opinatione tot dissidia

Aduer
 sus philo
 sophum.

Opiniosi
 philoso
 phi.

Thales,

Mundus
ex ato-
mis.

De Deo.

De aia
opinioes.

tot compugnationes philosophorum emanarunt / tot se-
ctæ discordantes. **D**icā. n. non obstringendi cā sed
q̄a ita res se habet. Pugnat philosophi inter se atq̄
dissentunt dissidio non paruo magnis i rebus & se-
riis: **Q**uidā principiū rerū eē autumat: aquā: ut **Tha-**
les milesius. Alii ignē: ut **Heraclitus** cognomēto sco-
tinus. i. tenebricosus. **Q**uidā aera: ut **Anaximenes**:
Pythagoras uero / **Empedocles** / **Epicarmus** / Aliiq̄
physici cōplasculi q̄tuor elemēta principiū rerū eē
posuerūt: **Plato** **D**eū factitatorē mūdi eē tradit: **Ari-**
stoteles mūdū inatū eē autumat. **Epicurus** / **Democri-**
tus / **Leucippus** ex atomis hoc ē corpusculis isecabili-
bus mūdū formatū eē contēdūt. **P**reterea de deo / de
aia / de finibꝫ bonorū / de meteoris: inter philosophos
nō cōstat: **Q**uidā deos inumeros / qdā nullū eē credi-
derunt: **P**latonici unū qdē curantē rerū: **A**t **Epicurei**
otiosū & iexercitiū. **S**toici **D**eū extrisecus figuli mō-
torquētē hāc mūdi molē eē pdiderūt: **P**latonici itra
mūdū: ut gubernatoris exēplo / itra illud maneat qd
regat. **S**unt q̄ i fortunæ iā lapsibꝫ oīa ponāt: & nul-
lo credāt mūdū rectori moueri: natura uoluētē uices
& lucis & anni. qdā curā deorū intra sydera cōtinēt:
Nonnulli diuinā puidetiā ad lunā usq; deducūt: tāq̄
irridēdū sit agere curā rerū humanarū illd q̄qd ē sū-
mū: atq; indecorū sit dei maiestati pollui tā multipli-
ci sordidoq; ministerio: **Q**uāta dii boni de aia inter
philosophos pugna: **P**lato ait aiam eē substantiam
αυτοκίνητον. i. se mouētē: **Xenocrates** numes:

Aristoteles / entelechiā: Pythagoras & Philolaus &
 Aristoxenus / harmoniā: Possidōus / ideā: Hippocra-
 tes / spiritū tenuē p corpus oē dispū. Origenes ada-
 mānus / substānā sensibile & mobile: Hipparchus &
 zeno / ignē. Anaximenes / aera: Empedocles / suffusū
 cordi sāguinē: Democritus / ex atomis cōstatā. Dice-
 archus uero nullū esse aīum nullā aīam: frustra q; &
 aīalia & aīantes appellari: Alii eternā: Alii mortalē
 aīam dissolubilēq; eē cōtēdūt. Ecclesiasticorū quoq;
 sup eadē re ē dissidiū: Alii ab origine mundi factas ī
 caelo aīas: Alii ex traduce ppagari: Alii deū quondie
 aīas opari tradūt: Q d' & xpianū dogma confirmat.
 Hæc & id genus alia: tā uaria tā dissidētia cum lego
 quo me ueritā: quē seqr: cui credā: succurrat illd' Ora-
 tianū. Bellua multorū capitū es: Nā qd seqr aut quē.
 Merito dixit Lactānius / de aīa iter philosophos nō
 dū cōuenit: nec unq; fortasse cōueniet: & a Lucretio
 decēter & uere dictū ē. Ignorat .n. q; sit natura aīai:
 Eadē fere cōtētio ē circa fines bonorū: cū alii ī uolu-
 ptate ut Aristippus: Alii ī uirtute ut Zeno: Alii ī pri-
 mis naturæ. Quæ græci τα πρῶτα φυσικῶν. Au-
 gustinus & Varro primigenia uocāt: ut Carneades.
 Alii ī idolētia: ut Hierōymus Rhodius sūmū bonū
 collocauerūt: pipatetici ex triplici gnre bonorū: aī. f. &
 corpis atq; externis scēlitate mētiūt. nec multo se-
 cus academici uoluptatē cū hōestate Dinomachus &
 Calipho copularūt idolētiā: q; græce ἀμαλυσία dī
 hōestati Diodorus stoic' adiunxit. Quid dicā de re-

Origenes

Natura

aīæ igno-
ratur.De fini-
bus bono-
rum.ἀμαλυσί-
α.

Meteo-
rologi.

Causæ
motus ter-
ræ multi-
plices.

ακατα-
ληψια.
Incomp-
hēsibili-
tas
απορη-
τικοι
Academi-
ci

bus naturalibus quanta sit inter meteorologos dispa-
ritas atq; dissensio: De cometis: De fulminibus:
De arcu caelesti: De niloticis incrementis nõ constat:
Quid multa: De motu terræ: & ut inquit poeta. Vn-
de tremor terris: & qua ui maria alta tumescant: obui-
cibus ruptis. Sunt philosophi inter se discrepantissi-
mi. Et in hac re uel sola oppido q̄ mira inconstantia
est: Namq; Anaxagoras ignem causam motus exi-
stimat. Anaximenes terram ipsam sibi ipsi esse cau-
sam motus nec extrinsecus incurrere qd̄ illã impel-
lat: sed intus ipsam illi in semet ipsam. Quidã mo-
tum aquæ imputauere ut Thales milesius: Democri-
tus uero motum fieri autumat: aliquando spiritu: ali-
quando aqua: aliquando utroq; Aristoteles: Alber-
tus magnus: & omnis peripateticorum schola spiri-
tum ac uentos: Causam esse motus terræ alacriter af-
firmat: Cui sententiæ Plinius noster & Seneca sub-
scribunt: Ex hoc tam multiplici dissidio ex tanta phi-
losophor; discordia haud dubie fit ut incertus sim q̄-
bus credam: quibus accedam: Cuius sectæ me candi-
datum eẽ profitear: Quicquid elegero plurimos ui-
deo improbaturus: quicquid probauero plures ne-
gaturus. ut inter tot ambigua illud tantum Socrati-
cum mihi certum uerumq; esse uideatur: Hoc scio
q̄ nescio: Inde fit ut academicorũ ακαταληψια. i.
incomphēsibilitatē minime iprobẽ: q̄ nulli rei assentiẽ
dũ eẽ cõtēdũ: q̄ ob id σκεπτικοι και απορητικοι

id est consideratores & ambigentes dicuntur. Meritoque Proteus personam ueritatis sustinere creditus: quam obtinere nemo potest falsis imaginibus illudentem & comprehensionis nodos relaxantem. Ad haec adde quod philosophos irreligiosos putant. Eosque ferme arbitrari deos non esse: Dum meras rerum causas & simplices rimantur. Ex hac opinione incocinnitate diffiditque sectarum factum fuit olim uetus senatus consultum: Quo philosophi ex urbe Roma pulsati sunt perinde ac inutiles atque infructuosi. Mox iterum Domitiano imperante exacti ex urbe & Italia interditi. Ut semel finiam propositum fratris demiror inhiantis paternae bona: Cum philosophus si Platoni credimus: Cui utique in re philosophica credi conuenit: minime sit philochrematos id est pecuniae cupidus. imo contemptor diuitiarum: Quo circa desiste frater moneo a peritione hereditaria ne ab instituto sectae tuae deflexisse uidearis. & uite contrarius in re prior. Nihil enim habet philosophia praestantius quam quod modicis contenta ampliores opes non desiderat. Unde fit ut conditores legum philosophos professorum numero non habeant: Quia hoc primum eos profiteri oporteat mercenariam operam spernere: haec satis ad philosophum: qui nimis urgeri iam uidetur & commoueri uera castigatione comonitus. Transeamus deinceps ad medicum: quem intelligo fiducia medicinae ad hanc causam oppido quam fidenter descendisse: Cuius

Proteus
typus ue
ritatis.

Philoso
phi irrel
giosi.

Philoso
phi ex ur
be eieci.

Philoso
phus no
philo
chrema
tos

Philoso
phia con
tenta mo
dico

stipendi
eulim
o orat
per eor
iuror

Contra me
dicos, ars haud quaquam philosophiae absimilis est. uidelicet uaria. inconstans. interpollis. Et non parum saepe pernitiosa: quam ut inuestibulo disertationis statim re-percuriam eleuēque: Nonne inter medicos prope maior quam inter philosophos pugna est atque contentio? Qui in diuersas curandi uias processerunt: Hippocrati causa morbi originalis uidetur esse in spiritu siue flatu: quem morborum omnium patrem & auum appellat: Herophilo in humidis omne uitium uisum est: Erasistrato si sanguis in arterias hoc est uenas: quae spiritui accommodatae sunt: Quas recentiores medici pulsatiles nominant / transfunditur: Aesclepiadi uero placuit originem egritudinum esse si manantia corporis puscule per inuisibilia foramina subsistendo iter claudant & meatus obturent. Ad haec cum ciborum concoctione maxime sanitas constet: Meritoque stomachus paterfamilias & rex totius corporis in homine dicatur: In hac quoque parte discrepantissimi sunt. Erasistratus enim cibos atteri in uentre contendit: Pliniosonicus putrescere: Hippocrati placet per calorem cibos concoqui: Quod Galenus: Auicenna: & medicorum neotericorum scholae confirmant: Aesclepiades uero nihil concoqui autumat: sed crudam materiam sicut assumpta est in corpus omne diduci: Huc adde quod alii medicinam dicunt esse rationalem: Alii in usu tantum & experimentis eam posuerunt: perinde ac usus in curationibus sicut in cate-

ris omnibus artibus sit magister efficacissimus: **V**n
 de logici quidam quasi rationales dicti: **Q**uidam
 ab experimentis empirici ut **S**erapio & **A**pollonius
 & **H**eraclides. Sūt & methodici a uia quadam quā
 sequuntur nominati. **O**b hoc dixit **A**usonius i gryp
 po ternario. **T**riplicem esse medicinam illo uersu.
Triplex quoq; forma medendi: quæ logos & metho
 dos cuiq; experientia nomen: **S**unt & dogmatici q
 bus sunt sua decreta seu placita sine quibus nulla se
 cta consistere potest: hos maxime probat **G**alenus:
 a quo **E**mpirici improbantur: qui ait **H**erophilum
 & **P**hilippum imprimis **E**mpirices idest experien
 tia sectatores extitisse: **C**ū **H**ippocrates & **D**iocles
Caristius & **H**erastriatus logicè heresin .i. rationa
 le sectam sectati sint: **M**ethodices uero principes fue
 runt **A**rchigenes & **T**hemison. **D**e quibus opinor sen
 sit **S**atyrographus scribens. **A**duocat **A**rchigenen
 onerosaq; pallia iactat: **I**tē quot **T**hemison egros au
 tūno occiderit uno: **F**uit & **P**edius sclymbriæ natus:
 q̄ instituit **I**atralipticē .i. unctoriā medicinā. hīc ī nu
 meræ sectæ fluxerūt. **D**ogmata īfinita: sentētiæ mul
 tiplices. hīc illæ circa egros miseræ cōcertatiōes nul
 lo idem censente ne uideatur assertio alterius. hinc
 illa infœlicis monumenti inscriptio. turba medico
 rum seperiisse. **E**t **A**drianus imperator: ut auctor ē
Dion moriēs dixit: **M**edicoꝝ turba principē pdit: cui
 eōcinit uersiculus ille apd' græcos uice puerbii cele
 brat' πολλῶν ἰατρῶν ἐσοδος μαπολεσε.

Vsus ma
 gister effi
 cax.

Logici.
Empirici
Methodi
 ci.

Triplex
 medicina

Hippo
 crates lo
 gicus.

Archige
 nes me
 thodicus.

Themiso
 Iatralipti
 ce.

Turba
 medicorū
 perii

id est multorum medicorum introitus me perdidit.
Nequēo mihi tēperare quominus pliniana illa per-
censeam ad hoc totum negotium mire facientia: quibus
luculētus ille scriptor in medicos perorans asse-
rit nullam artem medicina incōstantiorē fuisse: nec
dubium esse medicos omnis scientiā famam noui-
tate aliqua aucupantes animas nostras statim nego-
tari: discunt periculis nostris: & experimenta p mor-
tes agunt: medicoq; tantum hominem occidisse sū-
ma impunitas est: quinimo transit in conuictium. &
intemperātia culpatur: Quod si lex ulla extaret: quā
puniret insciam capitale: oppido quā paucos uide-
res medicinae professores. prouerbiale illud sat no-
tum: Titulo medicorum remedia habēt pyxides ue-
nena. hinc ille lacon medico dicenti nihil habes ma-
li: ουγαρ σοι φηια τρω χρωμα. Non enim in-
quit te medico utor: Et iterum cum medicus dixisset
γερων γεγορασ. i. senex factus es. Διοτι απε-
ουκ εχρησαμην σοι ιατρω. Quoniam inquit nō
usus sum te medico. Atqui dicet quispiā uidemus
quotidie multos morbis grauissimis acutissimisq;
implicitos auxilio medicorum conualuisse: Quibus
responderi breuiter possit illud Aufonii: Euasit sa-
ti ope non medici: Contra plures uideas occumbere
quā sanescere: Quibus medici: qui habentur clarissi-
mi medicorum nihil profuere. Præterea millia gen-
tium olim fuerunt, & in præsentia sunt sine medicis

Pliniana
peroratio
in medi-
cos.

Tituli re-
media.

Pixides
uenena
Dictū la-
conis.

degetiū. Nos uero aliena opera uiuimus. Alienis
pedibus ambulamus: Alienis promissis credimus.
Quod nisi iam ad finem mea festinaret oratio. Ostem-
dere possem quod multa sunt nomina rerum medicata-
rum apud Galenum, Auicennam, aliosque medicorum
celeberrimos male intellecta, peius tradita, pessime
usurpata. In quibus cum dispendio uitae mortaliū
recentiores hallucinantur: Et aliud pro alio propi-
nantes saepe dant mortiferam potionem pro saluti-
fera: Quas ob res liquido colligimus o frater medi-
ce disciplinam tuam quam tu iactant, culus tanto pe-
extollis non tam utilem esse ciuitati quam detrimento-
sam: Salubriterque potius Cato creditur medicis in-
terdixisse: Cuius oraculo cludam hanc de medicis
disputationem. Sunt autem Catonis uerba haec: Quam-
documque gens ista suas litteras dabit omnia corrum-
pet. Tunc etiam magis si medicos suos huc mitteret,

**Error re-
cētiōrū in
rebo me-
dicis.**

**Cato in
medicos.**

Haec autem omnia in philosophos & medicos in-
flamante satis perorata: Nemo uestrum uiri claris-
simum queso perinde dicta accipiat atque si ex persona
mea dicerentur: Absit enim a me talis insectatio: sed
tanquam ex persona oratoris agentis causam aduersus
fratres. Alterum philosophum: Alterum medicum:
qui cum diluerit eleuaueritque fraternas professioes
oratoriam disciplinam & oratoris nomen ualentis-
sime tutatus est: **V**t. s. dixerit non solum illa omniū

B.

Exorabu iudicum exorabula: quæ a nobis dici & solent / &
la iudicū. possunt: sed multis quoq; adminiculis fulserit / ro-
borauerit / erexerit causam eloquentiæ: quæ ad pre-
sens omitto: Illa tantum rettulisse contentus: quod ex-
paciatus orator per latissimos rhetoricæ campos
talìa subiunxit.

Quod eloquentia inquit o iudices una de sumis uir-
tutibus sit ciuitatibus utilissima / adeo clarum / adeo in cõ-
fesso est / ut probatione nõ egeat. Nã cum Orator fi-
niatur / uir bonus dicendi peritus: rhetorice uero be-
Orator nedicendi sciẽtia / utile esse cõfiteadũ est: **Q**uæ
uir bonus. bonitate constat / elegantia pollet / nitore splẽdescit:
Cuius ope & opera p̄clara omnia fiũt & magna: Eq-
dem conditores urbiũ / non tã philosophica doctri-

Illiciũ fa- na: q̄ elegãtia oratoria & illicio facundia: pellexerũt
cundia dispalatos homines ad ciuilitatem politicamq; uiuẽ-
di rationem: Consimiliter cõstitutores legum quibus
nihil pene emuncius / limatius / & sententiosum ma-

Conditor rimas eloquentissimasq; cõdidere: quas mox inter-
res legũ pretes interpretamentis barbaris sedauerunt: forma-
Oratores tores quoq; rerum publicarum: Imperatores bellico-
rum exercituum / regere cõsiliis / & moderari res ma-
gnas sine docta uoce & oratoris uir haud quã po-
tuissent. Deniq; scriptores fere omnes in omni do-

trinarum genere uel eminentissimi sint pigmentis
 oratoriis sine dolatorio rhetorico statim lectori nau-
 seam faciunt & bilem mouet. adeo Scriptio omnis
 citra elegantiā est pxima fastidio / tantāq; uī habet il-
 la a poeta prisca seculi dicta flexanima atq; omniū
 regina rerum oratio. Merito apud romanos : qua re
 publica nulla unquam maior : nulla sanctior : nulla
 bonis exemplis ditior extitit : summa semper ora-
 toribus dignitas fuit : Erut auctor est Cornelius ta-
 citus : nullus magnam potentiam sine eloquentia ē
 consequutus : Quod ut de aliis taceam / nōne Mar-
 cus Tullius ille orandi regula & dicendi lex : Cu-
 ius ingenium Romano imperio par fuit : qui latina
 facundiae pomerium promouit : ad consulatum usq;
 amplissimamq; dignitatem ex humilitate natalium
 & loci euectus est : Quo quid utilius in Romana
 republica excogitari potest ? Quo suadente legem
 Agrariam hoc est alimenta abdicarunt Romanae
 tribus : Cuius linguae fulmen Catilinae infregit au-
 daciam : & ipsum proscripsit Antonium : Cuius no-
 mine supplicatiōes a senatu decretae sunt : Qui ma-
 xim⁹ honor uictoribus bello ducibus dat : Qui toga
 to añ Ciceronē habit⁹ ē nemini : demosthenē quoq;
 admirabat⁹ graecia : obseruabat rex psax : & plurim⁹
 de eo apd' Philippū sermo hēbat : cuius gloria tā ce-

Scriptio
 sine elo-
 quentia
 in suaui.

Sūma
 oratorib⁹
 dignitas.

Ingeniū
 tullii par
 R. iperio

Supplica-
 tiones i to-
 ga Cice-
 roni.

B ii

471
Hic ē De
mosthe-
nes.

Rō sine
oratiōe
māca.

Fulmiare
Peric.es.
Tonare.

lebris tam p ora omnium uolitās extitit: ut Anicula
aquā ferens ita ifuſurauerit alteri: οὐτος εἶσι ΔΗ
μοσθενης: hic ē ille Demosthenes: & olim Gorgiæ
rhetori leōtino a græcia delphis ſoli ſtatua nō iau/
rata: ſed aurea dedicata: Tātus honos habebat ora/
toriae artis pfeſſoribz: In hoīe p̄cipue duo ſunt: Ra/
tiō: & Oratio: Vnde ab Apuleio hoīes finiunt ratio/
ne plaudentes: oratiōe pollentes: Sed ratio ſine ora/
ne ppe munita eſt & māca: Quare ſi nihil ab illo pa/
rēte rex fabricatoreq; mūdi deo melius oratiōe ac/
cepimus: ſi utiliſſimū eſſe nemo nō nouit eloquen/
tia pollere: ſenatū: populū: exercitū: mortales oēs in/
quæ uelit orator ducere: ſi uiribus orandi tantū aſſe/
qui pōt ut fulgere: fulminare: tonare: qd̄ pericli cō/
tigit: uideatur orator. Pronūciate iudices p oratore
& ſecundū me litem date: & ut qui orator: ad uos ue/
nerim: habeā a uobis exorator efficiete: ut ſi rhero/
rice eſt pſuadendi opifex ac ſuadæ medulla: uidear
apd̄ uos pſuaſibiliter dixiſſe: ſiue. n. pſuadere ſiue
bene dicere finis eſt: & ſummū in oratore: utrūq; id
munus ipleuiſſe uidebor: ſi uoti compos ex ſentētia
ueſtra ac pnunciatione diſceſſero. **Dixi.**
Credibile eſt: poſt peroratam a tribus fratribz co/
ram iudices ipſos cōcordi conſenſu oībus ſententiis
pnunciaſſe pro oratore: illiq; adiudicaſſe paternam
hereditatem. **FINIS.**

199.
**PHILIPPI BEROALDI LIBELLVS DE
OPTIMO STATV.**

ARS PHILOSOPHIAE EST

& ea quidem pulcherrima uiri claris-

simi administrare reipublicam: Quid

sane negotium ianuam famae repa-

nditi: & uirum prudentem ac politicum

ostendit: nam si praeclearum & lauda-

bile est in re economica agere bonum patrefamilias:

quanto praeclearius ac laudabilius in republica age-

re patriae parentem: Et cum homo hominum causa

natus sit: nusquam profecto comodius potest homi-

nibus homo prodesse ac patrocinari quam administra-

do reipublicam quae in uniuersum cunctorum co-

moda complectitur. Ut autem non satis est bonas le-

ges habere nisi custodes earum sint diligentissimi:

quos graeci nomophylacas uocant: ita non sufficit be-

ne moratas esse ciuitates: nisi earum sint tutores ui-

gilantissimi: hii autem sunt reipublicae gubernato-

res: Quorum opera sedentaria plus haud dubie pra-

dest quam ceterorum negotiosa strenuitas: Sed cum ad-

ministrandae reipublicae sit forma non simplex nec

genus unum: Cum alii aliud probent: Videor factu-

rus opere precium si hodierna disertatione quepiam

de republica deque optimo statu & principe digna sci-

tu nec indigna memoratu ex litterarum interiorum

Nomo /
phylaces.

secretariis deprompsero: quæ audientiū & aures per
mulceant & animos refouēat: Quod dum à me fit
uos quæso diligenter attendite.

Monar
chia.
Oligar
chia.
Aristocra
tia.
Democra
tia.
**R. p. Iaco
num,**

Mago
phonia,

Administrandarum ciuitatū tres sunt spēs.
Est principatus unius quam monarchiam
uocant. Est paucorum optimatūq;: q̄ oli
garchia atq; aristocrata nuncupatur. Tertia ē popu
laris gubernatio: q̄ græco uocabulo democratia dici
tur: auctores Dion/Plato/Aristoteles/ceteri. Itē Ari
stoteles in secūdo politicorum quosdam fuisse tra
dit: qui optimam gubernationē esse crederēt ex oī
bus hīs cōmixtā: & propterea laudari rempub. lace
dæmoniorū ueluti ex monarchia / aristocrata / demo
cratia consistentē: Rex enim apud illos erat p̄ unius
gubernatione: Senatus / pro paucorū potentia: Epho
ri autem statum populare repræsētabant: Quæ uero
ex tribus administrationibus melior / potiorq; sit dif
ficile ē iudicatu / cum suos quæq; assertores habeat:
nec ego tanq̄ arbiter honorarius quicq; decernere au
sim: sed quid ueteres senserint explicabo. Ita. n. opti
me citraq; inuidiā alienis iudiciis rei tantæ censurā
ra pagetur: & cū libera sint iudicia / p̄inet de his ut
cuiq; libitū erit: existimatio sua cuiq; sit: ut at̄ facili
res tota colliquescat historia remotior enarranda ē
huic negotio / quod molior / accommodissima.

Post magophonian. i. magorū cedē: quo die nulli

magore fas ē in publicū pdire: sed cūcti itra domog
septa se continēt: facta ē consultatio de statu psarū
cōstituēdo: ubi uariæ sniæ dictæ. Ex qba istæ tres po
tissimū memoriæ sūt pditæ. Othanes exhortās ad gu
bernationē populare: a monarchia p uinili pte dehor
tabat / ondes pncipatū unū haud quāq pbādū ppte
rea qd' ēt si optim' fuerit: tñ ex licētia peccādi & iso
lētia leges puaricet / scēmas ui ostupret / idēnatos ite
rimat / & ipune bacchabūd' oīa ex nī libidie cōficiat

At cū dñat' iqt multitudo i primis nomē obtiet oīuz
pulcherrimū / sonomiā .i. iuris æq̄bilitatē: oīa cōsilia
i cōc referūt' / & i multitudie oīa isunt. hrec Othanes.

At megabyzus / ad oligarchiam .i. ad statum pau
corum rem traducens ad eam socios hortabatur im
probans Othanis sententiam / tanq̄ populari multi
tudine nihil sit / neq; insipientius / neq; insolentius:
Et plebi proprium suūq; sit nihil intelligere / quæ ad
res obeundas sine consilio pnceps fuit torrenti flu
mini similis. Itaq; improbato statu populari tāq̄ pef
simo hortatus est ad statum optimatum dicēs / cre
dibile esse ex optimis optima existere consilia.

Post megabyzi sniā Dari' tertio loco dixit / sta
tū unius pncipis anteponēdū monarchiāq; cē pstan
tissimā: ppositis .n. tribz statibz & his oibz optimis /
ut optime iperet populus / optime pauci / optie unus:
Multo atecellere unū iperū: nā unū (inqt) unius: q
optimus sit: principatu nihil melius eē constat: De

B iiii.

Snia i cō
cilio psage
Othanes
p Demo
cratia.

Megaby
zus pro
oligar
chia.

Darius p
monar
chia.

statu populi turbulento. s. & incōsulto / idem sentio
qd' megabyzus. De statu uero paucorū / hoc amplius
contra megabyzum / qd' uidelicet odia inter ip̄os pri
uatim excitantur in publicum pernitiōsa: Cū unus
quisq; primus in republica esse uelit: Ex talibus au
tem odiis / seditiones: ex seditiōibus / cedes existunt.
Proinde opus est ut unus sit ueluti caput / a quo ne
quaq; membra dissentiant.
Hæ tres in consilio perfarum fuerunt dictæ sen
tentiæ: quarum ultima uicit: qd' .s. melior foret status
unius: & ita auctor ipse sententiæ Darius paulopost
rex perfarum ē declaratus. Hæc in curia barbarorū
agitata: qui nullo litterarum dolatorio sunt leuiga
ti. Videamus deinceps quid doctissimi uirorum su
per hæc re senserint. **P**leriq; oēs damnāt guber
nationem populare perinde ac pessimā: a qua Apol
lonius tyaneus Vespasianum dehortatur atq; ab
ducere contendit apud Philostratum cōtra Euphra
tis & Dionis sententiā / Vespasiano suadentiū / ut po
pulare statū restituat: tanq; ciuitas romana populari
gubernatiōe maxie gauderet: & sub tali administra
tione / magnā imperii partem adeptā esset sententiæ
Apollonii astipulatur. **M.** Tullius: q in oratiōe pro
plantio sic inquit: non ē consilium in uulgo / non ra
tio / non discrimin / non diligētia: Et ab optimo poe
ta dictū ē: Scindis icertum studia incōtraria uulg?
olim Demosthenes quoq; extorris & in exiliū per
m

Cōtra sta
tū popu
larem.

Dictū de
mothe
nis,

gens cum suspirio dixit: O pallas & quæ tribus infes-
sissimis belluis delectaris noctua, dracone & po-
pulo: tanq̄ populus inter κακα θηρια .i. malas be-
stias numerandus sit: Quin etiam Plato populum
dixit esse belluam multorum capitum: cui succinit il-
lud Oratianum: Bellua multorum capitum es: Nā
quid sequar aut quem: Lycurgus nomotheses .i. le-
gum conditor: interrogatus cur statum popularem in
republica lacedæmoniorum non cōstitueret scite re-
spōdit: ου πρωτος εν τη οικια σου ποιησας δε
μικρατιαν .i. tu primus in domo tua efficitis prin-
cipatū populare. Q uadrat huic rei sentētia quoq̄
illā græci pōete catholica .ισχυρον οχλος εστιν:
ουχ εχη δε μου: hoc intellectus turba turbulen-
ta est nec mentem habet.

Et reliquæ duæ administrationes paucorum sci-
licet & unius ualde probantur: nam q̄ status opti-
mum qui dicitur Aristocraticus sit optimus no-
mine ipso declaratur & exemplis tam recentibus q̄
ueteris liquet: & auctoritate fulcitur. Sentētia plau-
tina est in milite: Nemo solus satis sapit. Ex quo fit
ut consultationes plurium bonorum in unum con-
spirantes sint salutare & conducibiles rebus ma-
gnis administrandis. Aristoteles in tertio politicorū
Vno (inqt) duo meliores sunt: & ante Aristotelem
Homerus cecinit: Duos ad omnia esse prestantio-

Lycurgus
nomothe-
ses.

Aristocra-
ticus sta-
tus opti-
mus.

Duo me-
lioris uno

res hinc Agamēnon homericus decem optat confi-
harios Nestori consimiles illo uersu . τοιοῦτοι δ' ε-
κα μοι συμπραδμομεσ̄ εἰς ἀχέοι .

Status
unius an-
ponēdus.

**Home-
rus**

Dion.

Cipriāus.

Rector
mundi
unus .

In apibz
dux unus

Ceterę ut statū unius optimū p̄stantissimūq; esse
credamus inclināt animus & ratio suadet / & senten-
tia eruditor; decernit: quor; auctoritas nobis pro ra-
tiōe ē: inter quos ē Aristoteles q̄ i .viii. ethicor; cēset
administrationē populi eē pessimā . unū uō optimā
& Homerus q̄ in secūda illiados rhapsodia sic inq̄t
οὐκ ἀγαθὸν πολυκοιρανίη ἐστ̄ κοίρανος ἐστὼ
εἷς βασιλεὺς . i. non bonus ē multorum p̄cipatus /
tinus sit dominus / unus rex: qd' uno uersu sic reddi
potest: Non opus ut multi sed princeps impet unus
rex / unus . Dion syracusanus uersum hunc Homeri
cum referens: olim dicitauit non posse bene regi rē
publicam multorum imperiis: Et a Domitiano iti-
dem dictum ē: Non ē bona imperatorum multitu-
do . Ad hæc diuus Ciprianus ut unus inq̄t sit prin-
ceps omnis natura consentit . Rex unus ē apibus / &
dux unus in gregibus / & in armentis rector unus .
Multo magis mundi rector unus / qui uniuersa quæ
sūt uerbo iubet / ratiōe dispensat / uirtute consumat:
Cipriano subscribit illd' qd' i decretis cano . septima
questione prima traditum est ex auctoritate Hie-
ronymi ad rusticū monachum sic scribentis . In api-
bus dux unus ē / & grues unam sequuntur ordine lit̄

terato/imperator unus iudex unus prouincia. Ibi-
dem precipitur: ut singuli sint ecclesiarum episcopi
singuli archiepiscopi singuli archidiaconi: Ille quoque
diuinus Plato libro de regno maxime probat mo-
narchiam id est unius principatum. Igitur cum con-
stet optimum esse statum unius paulo plura super
hoc uidentur annotanda.

C Scitum est illud Romani imperatoris principa-
tum non nisi fato dari: & Homerus a Ioue autumat
dari sceptrum & ius principi. (Cū ait) Rex unus cui
scepra dedit uenerandaque iura iuppiter. Idem Dio-
trephus uocat reges quasi a Ioue nutritos: ex quo fit
ut ueluti dii terreni principes mortalibus colendi sint
Id. quod olim ab Athanico gothorum rege ductum
constat: qui cum ad Theodosium constantinopo-
lim uenisset & urbis pulchritudinem / imperato-
ris opes / apparatus maiestatem conspexisset mira-
bundus: sine dubio inquit Deus terrenus est impe-
rator: contra quem quicumque manus leuare nixus
fuerit ipse sui sanguinis reus existit: Verbum uetus
est apud grecos / uice prouerbii celebratum: $\epsilon\pi\sigma\tau\alpha\tau\omega\upsilon$
 $\sigma\epsilon\beta\alpha\upsilon\tau\omicron\ \theta\epsilon\omicron\upsilon\ \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\alpha\ \delta\epsilon\ \tau\iota\mu\alpha$:
hoc est in primis Deū cole: Regē autem honora: Antiqui re-
ges idē erāt & pōnifices: Vñ reges romāi pōnifices di-
cti: qđ & in decretis canōicis distinctiōe uigesima

Voluntas
res libe-
rallēdō
auctōri-
tatis
pōnificis
oibz / lo
Principatū
fato dari.
Diotre-
phis reges

autē dicit
Theodosius

autē dicit
Theodosius

prima proditum est: Et poeta nobilissimus illo uer-
su significat: Rex anius rex idem hominum phoe-
biq; sacerdos: Quin etiam Plato memoriae prodi-
dit Reges aegypti pontifices extitisse. Multae sunt
constellationes principum effectrices: sicut illa qui
in prima parte Arietis horoscopum haberint nascen-
tur principes/ reges/ exercituumq; ductores. Item in

Costella /
tiones prin-
cipum.

Polychro-
nius.

Fatū im-
peratoris.

Paulus
apostolus

prima parte aquarii habens horoscopum erit prin-
ceps gloriosus & polychronius hoc est longeuus: ut
auctor est Iulius firmicus in octauo matheos: qui
secundo uolumine loquens de imperatore sic fer-
me inquit: Solus imperator stellarum non subiacet
curfibus & solus est in cuius fato stellae decernendi
non habent potestatem: Cum enim fuerit totius or-
bis dominus fatum eius dei summi iudicio guber-
natur.

Agitur cum deus & fata & sydera principes terris
dent / quicūq; principi insidiatur & eius molitur ex-
cidium : is exterminandus est atq; omni supplicio
plectendus tanquam in deum & fata manus infer-
re conetur: nam ut scribit apostolus in epistola ad ro-
manos: potestas non est nisi a deo. Qui resistit pote-
stati / resistit ordinationi dei. Ministri dei sunt prin-
cipes: Et ut ap̄ ueteres dictū accepimus a uita prici-
pis uelut a filo pēdet salus ciuitatis: nec solū malefi-
cia sūt casu in hoc puniēda: sed cogitationes quoq; &
uoluntates: & quis apd' iuriscōsultos titulo de penis

scriptum sit cogitatiois penam nemo patiat: quāuis Portius cato prodiderit uoluntates esse liberas: nec pœnis obnoxias: tamen uoluntas uel sola puniatur: in maleficiis id genus: sicut docet Calistrat' scribens / in maleficiis uolūtas spectat' : & ut iure consul ti autumat eadem seueritate uoluntatem sceleris q̄ effectum puniri iura uoluerunt. Item ad legem corneliam de sicariis scriptum legimus. si quis cum te lo ambulauerit sicut his qui hominem occiderit pœna coherceatur. Item titulo de extraordinariis criminibus p̄cipitur sollicitatores alienarum nuptiarū & si effectu potiti non sint attamen propter uoluntate esse extra ordinem puniendos. Quæ tota disceptatio disinctione prima de penitentis latissime explicatur.

Ceterū q̄a unius gubernationē q̄ sit optimus maxime probari satis liquet dicenda deinceps & explicanda sunt nō pauc̄ multa: quæ in eo censemus in eē debere qui p̄iceps optimus & eē & uideri uelit: uulgatiora aut̄ & triuialiter p̄trita omittentes: q̄dam iucundiora fatu audituq; degustabimus p̄ exēpla maximorū principū decurrentes: ut talis disertatio fiat neq; senticosa neq; insuauis sed uoluptaria & expe tibilis. Dicemus aut̄ nō legitimo illo ex disciplina rhetorica ordie seruato: sed p̄t̄ singula subibūt mētem: & nobis dicturientibus obuia sese obtulerint.

Inter cognomina p̄cipū memoratu digna q̄tuor

Volunta
tes libe
ræ
Sniæ iu
ris cōsul
tog.

sunt memoratissima: quæ si cuncta iunctim in unum
cadere poterūt: is erit ille quē quærimus: sūt autem
hæc: magnus: pius: pater patriæ: & optimus.

Magnus
Alexan-
der.

Iudicium
Hanniba-
lis.

Alexander ille longe omnium excellentissimus
a magnitudine reꝝ quas haud dubie maximas ges-
sit: magni cognomen inuenit: ut ita sine laude nun-
quam nominaretur. **Q**ui fortuna sua maior fuit: de
quo Hannibal penus: ita iudicauit: ut Africano q̄
renti quem fuisse maximū impatorem crederet: re-
sponderit: Alexādrum macedonum regem. **Q**uod
parua manu innumerabiles exercitus fudisset: q̄
ultimas horas supra sp̄e humanam pagasset: Verꝝ
huic magni cognomento plus inuidiæ q̄ pulchritu-
dinis inest: ut luculenti scriptores prodiderunt.

Pius An-
toninus.

Ausonii
carmen

Antoninus imperator Romanus cognominatus
est pius uel qd' socerum fessa iam ætate manu suble-
uauerit: uel qd' multos senatores hadriano iam iam
seuienti subripuerit: uel qd' ipse Hadriano magnos
honores post mortem decreuerit: uel qd' cum se Ha-
drianus interimere uellet ingenti custodia & uigilā-
tia fecerit ne id posset admittere: uel q̄ suapte natu-
ra clemētissimus fuerit: & nihil tp̄ibo suis asperꝝ fece-
rit: Sptianus: & Iulius capitolinus auctores: De quo
est illud Ausonii. Antoninus abhinc regimē capit il-
le uocatu consultisq; pius nomen habens meriti: Et

profecto pii cognomen amabilissimum est: & maxime pietatis argumentum.

CEst & patris patriæ appellatio: qua nihil pulchrius. Quod quidem nomen submonet ut princeps cum ciuibus suis quasi cum liberis parens uiuat: qua nuncupatione Cæsar Augustus maximopere letatus est: Nam cū in curia romana Valerius mesalla mandantibus cunctis ita dixisset: Cæsar aũguste senatus te / cõsentiens cum populo romano cõsalutat: patriæ patrem: tunc ille prægaudio lachrimans ita respondit: compos factus uotorum meorum patres cõscripti quid habeo aliud deos immortales precari: q̄ hunc consensum uestrum ad ultimū uitæ finem mihi perferre liceat.

Superest optimi cognomen. Quod Traianus ueluti peculiare accepit ex senatus populiq; Romani appellatione: Quo nomine amplissima haud dubie bona continentur. Quod nomen sibi quisq; mallet: ut inquit Liuius: q̄ honores imperiaue: De quo Silius: optimus heu nomen melius maiusq; triumphis: & ut auctor est Plinius panegyrista: nomē Augusti & Cæsaris minus est q̄ optimi: Iupiter apud Ethnicos optimi nomine colebatur. Dicebatur. n. Iupiter optimus maximus: qua i re illud a notādū qd

Pater patriæ Augustus.

Optimus Traianus

Plinius panegyrista.

Iupiter optimus maximus

ante optimus idest beneficentissimus dicebatur q̄
maximus: quia ut inquit uere M. Tullius maius e
certeq; gratius / prodesse omnib; q̄ opes magnas ha
bere. Igitur si quis principū reperiret: qui magnus
pius / pater patriæ / optimus / merito cognominari pos
set: nōne hunc deo simillimum esse iudicaretur?

Quæ autem p̄cipue res talem principem efficiant a
me summam explicabuntur. Dicāq; non qualis sit
in p̄sentia quispiem nuncupatim princeps: sed qua
lis in uniuersum quilibet esse debeat. Imitatus. s. Xe
nophontem: Qui in p̄cædia / scite / eleganterq; tracta
uit: non qualis esset Cyrus sed qualis esse deberet:
neq; enim ad historiæ fidem: sed ad optimi princi
pis effigiem ac archetypon historia illa perscripta e.

Cyrus xe
nophōtis
nō histo
rica fide.

Homerus / ut hinc ordiamur / regē appellat *πρωι
μα λαω* hoc est pastorem populorum. Et pla
ne sicut pastor gregem curat: ut totus habitior sit &
nitidior: nec unius quidem ouiculæ cura posthabita
sic oportet principem totum corpus reip̄. curare: ut
ex nulla parte manca sit: ut grex p̄pinguis / & latus /
& numerosus gloria est pastoris: sic ciuitas florēs &
fortunata & opulenta laus est principis. Qui obli
tus suorum ip̄ius cōmodorum ad utilitatem publi
cam quicquid agit debet referre: ut enim tutela sic p̄
curatio reip̄. gerenda est. Ad utilitatem. s. eorum: q̄
cōmissi sunt: nō eorum quibus cōmittitur. Qui ue

Pastor po
puloꝝ
rex.

ro partem ciuium tūtatur / partem negligitis ut fa-
 pienter docet Marcus Tullius rem perniciosissimā
 inducit in ciuitatem seditionem scilicet & discordi-
 am: Et frustra princeps ē plebe neglecta / ut scite scri-
 bit Plinius in panegyrico. Princeps reipublicæ ani-
 ma est. Respublica corpus est principis: ut auctor ē
 Seneca libro primo de clementia. Ergo principi con-
 uenit rempublicam tueri ac fouere peride ac corpus
 suum: cui dū parcit sibi ipsi parcit. Et ut olim decē
 ter dixit Falconius Nicomachus in senatu romano
 ad tacitum Augustū. Ingens est gloria principis re-
 publicam magis amare q̄ filios.

Princeps
 aīa reipu.

Dictum
 Nicoma-
 chi.

Dicere solebat Aurelianus impator: Nihil popu-
 lo saturo letius esse: ideoq; decet principem Anno-
 næ urbicæ curā suscipere: ut populus sit satur: ne fru-
 ges defiant: ne plæbecula esuritione tabescat: ne fru-
 mentarii / uel suppressione frumenti / uel enormita-
 te precii esurentes pauperes trucident. Scitum ē il-
 lud Lucani. Gnarus & irarum causas & summa fa-
 uoris annona momenta trahi: Namq; asserit urbes
 sola fames: Emiturq; metus cum segne potentes uul-
 gus alunt: nescit plebes ieiuna timere. Romani cū
 primis annonariæ rei rationem habendam censen-
 tes: prefectum annonæ creauerunt! Primus autem
 ut docet Lilius in quarto prefectus annonæ Luci-
 us minutius creatus: eo tēpore: quo tanta inopia ur-

Nil popu-
 lo saturo
 letius.

Lucanus

Prefect⁹
 annonæ.

C.

Miserri- brem inuasit uexauitq; ut multi ex plebe ne diutina
ma mors fame cruciarentur capitibus obuolutis sese in tyberim
ex fame precipitauerint: Et enim miserimum mortis genus est fa
me mori: Quod graeco quoq; uerbo testatum est: δι/
μω οικτιστον θάπτει. Apud iurisperitos ti/
tulus est ad legem iuliam de annonam: quae lex utpo/
te a Caesare lata haud dubie indicat procuracionem
rei frumentariae esse principalem: qua poena consti/
tuitur aduersus eum: qui contra annonam fecerit so/
cietatemq; coierit: quo annonam carior fiat. Item titu/
lo de extraordinariis criminibus poena irrogatur in
Lex iulia dardanos siue dardanarios: sic enim appellantur q
de anno annonam uexant atq; flagellant: a dardano opinor
na. huiusce improbitatis reptore. Laudant historici Tra
Dardana ianum ex cuius prouisione factum est: ut Romae eet
rii qui. canon frumentarius septem annorum laudatur. Et
Canon fru hic septimius seuerus. Qui moriens septem anno/
mentari. rum canonem frumentarium reliquit: Ita ut quoti/
diana septuaginta quinque millia modium expendi
Mamerti possent. Mamertinus quoq; in panegyrico Iulianum
ius. imperatorem praconio laudis extollit: Quod fru/
mentis undique coemptis usque ad opulentiam habun/
dantiamque esurientem iam urbem referserit. Curet
igitur princeps ut sit satietas nec fames usquam: ut af/
fluat annona: cuius affluentia perpetui congiarii in/
star est: cuius aliquando cura Pompeio magno non minus addi/
dit gloriae quam oriens triumphis occidensque lustratus: quam an

nonaria expeditiōe suscepta cū magnā frumenti uī
ex Libya/ Sardinia/ Sicilia collectā ad urbē esuriē/
tē cōportaret/ magna tēpestate orta gubernatoribusq;
perterritis inscēdens nauim & anchorā uelli iubens
exclamauit: πλειμαγκαζη ηημ ουκ αμαγκαζη
hoc ē nauigare necesse est/ uiuere non est necesse.

Plato grauissimus philosophorum principē gu/
bernatoris nomine scienter nuncupat: sicut enim gu/
bernator semper respicit ad salutem nauis & uecto/
rum: sic princeps respicere debet ad salutē subditorū.
Gubernatori necesse ē (ut inquit Dion) Antueri cce/
lum/ pelagus/ terras: ne uspiā nauigiū perichitef: nec
illi licet totam dormire noctem. Idem principis ofi/
ficiū ē cuncta speculari pro salute ciuitatis/ & sub/
ditis dormientibus uigilare: Quoꝝ salus ipsius tu/
tela concredita est. Hinc Silius sententialiter dixit.
Turpe duci totam somno consumere noctem: Q d
ex illo Homericō expꝛsum est: ου χρη παμυχιου
ευδου βουλιφορου αμαρα. Gubernator clauū te/
nēs nauigiū solertia regit anxius & puigil: Cū uecto/
res psape ludāt/ cātilēt/ comedent: ociosi & securi te/
tū oīum. Princeps clauū reipu. uigilātia & cōsilio mo/
derat̄ prospiciēs ne uspiā pichitef & ipingat: Cū in/
terea ciues & subditi ocio psruāt & colāt gēialia: De/
principe ipō illd' merito cōcinētes. In te oīs domꝰ icli/
nata rēūbit: Quo circa satis cōstat pꝛicipatū nequaq;
rē segnē eē sed laboriosā: nec ocio & aī relaxatione

Princeps
ut guber/
nator.

fluentem: sed laboribus / curis / uigiliis inquietā : cuius faciem amenam & amabilem forinsecus contēplantes / laborum interiorum aspersionē nō uidēt.

¶ Dictum
agesilai

¶ **I**nterrogatus Agesilaus ille magnus quo pacto quis gloriā apud mortales cōsequatur sic respondit. *εἰ λεγοὶ τὰ ἀριστεὰ πρᾶττοι καὶ τὰ καλλιστὰ* idest si dixerit optima necnon pulcherrima factita uerit. pulcherrimum autē cum primis est & in principe longe speciosissimum exhibere sese omnib; obuium & facilem: audire comiter & benigne desideria aduentium. Ex hac aduendi facilitate miro praconio Pompeius magnus extollitur a M. Cicerōe.

¶ Facilitas
admissio
num.

Laudat & in Traiano Plinius panegyrista admissio num facilitate. ¶ Hoc & iuriscōsulti in proconsule ac præsidente ueluti officium necessarium deposcūt ut scilicet omnium desideria audiant & in aduendo se faciles praebeant. Philippum macedonum regem: quod memoratu dignum est: olim adiuuit anus pauper uela rogās ut causam suam audire uellet: qui cum grece dixisset *μη σχολάζει*: hoc est ociosum se nō eē. ¶ Tunc illa exclamauit *καὶ μη βασιλευε*: etiam ne regnes: tanq̄ imperare non debeat: qui aduentes audire contemnit: uerbum hoc demiratus Philippus & illā audiuit diligēter: & ceteris deinceps p̄stitit se facilissimū: s; sicut hic dignus laude ita Demetrius acerrima rephēsiōe dignissimus: cuius difficiles adit⁹ sup

dicebat: quid est q̄ nihil petis: an me tibi uis fieri de
bitorem: pete ne priuatus de me queraris. Memine
rit **H**adriani qui ī colloquiis etiam humillimorum
civilissimus fuit detestans eos: qui sibi hanc uolupta
tem humanitati quasi seruanti fastigium principis
inuiderēt. Scitum est illud **T**iti **V**espasiani in peni
tissimis principum præcordiis recondendum: & in
ore semper habendum atq; imitatione quotidiana
usurpandum: qui dicere solebat non oportere quēq;
a sermone principis tristem discedere: qui recorda
tus quōdam super cœnam quod nihil cuiq; toto die
præstitisset: memorabilem illam meritoq; laudandā
uocem edidit: **A** mīci diem perdidī. **A** solone quoq;
decenter dictum: hilaritudo principis est uelut im
ber serotinus. In hoc quadam quasi peculiari laudā
tione dilaudari meretur princeps noster Ioannes **B**ē
Laus **I**o. **B**ētiuoli. **t**iuolus ad quem aditus sunt omnibus indiscrimi
natim ita faciles ut nihil facilius: cuius mira est au
rium patientia: de quo in presentia modice loquat
aut etiam intra modum: propterea q̄ ip̄e corā adest
ne uidear presentis aurib; lenocinari & quadā qua
si assentatiuncula captare auram principalem: aliud
erit de principe nostro dicendi tempus alius locus:
Cum id libellis a me editis iam non minima ex par
te factitatum sit.

Princes probus & circumspectus aures susurro

nibus & calumniatoribus prebere non debet. Qui
 per sepe aures principales ita præoccupant/innocen
 tes criminando: ut difficillimum sit id ex præcordiis
 principis euellere: quod falsus criminator infixit.
 Laudant historici dictum illud Domitiani memo
 ratissimum. Delatores qui non castigat irritat. Age
 dum imitentur principes imitatione dignum exem
 plum illud Alexandri magni. Qui in iure dicendo
 quâdiu dicebat accusator. Aurem alteram manu so
 lebat occludere quæ reo illibata seruaretur: alteram
 tantum porrigens accusatori. Hoc nimirum est quod
 significare uoluit ppheta psalmographus cū dixit
 in psalmis: Sepi aures tuas spinis/hoc est ut interpretat
 Hieronymus: noli habere aures pruriētes ad audiē
 dum alienas calumnias: Obrectatio ut apud Hero
 dotum inquit scite uereq; Artabanus res est impor
 tunissima: in qua sunt duo quæ iniuriam faciūt: Unus
 cui iniuria fit/qui detrahit iniurius est. Item qui au
 dit & credit iniurius est/quod prius credit quæ rem co
 pertam habet: Maxime autem omnium principes
 quodam quasi impulsu naturali dum audiunt/co
 mouentur/ & auditis fidem prestant. Ita ut merito di
 xisse uideatur: Xerxes ille magnus persarum rex
 Animum habitare in hominum auribus: nam pro
 ut bene uel male audit. ita letatur uel excandescit:
 ergo ne sint aures principum expositæ rumoribus:

Psalmo
 graphus
 Dauid.
 Detractio
 res pessi
 ma.

Animûs i
 auribus

Cunctator
Cibiratae
uerrini.

Hoies ad
uenena
naui.

ne sint patulae calumniis. Non procliuiter nimis credant susurronibus ac rumigerulis: quibus nihil pernitiosius. prouerbialiter celebre est: saepe moram esse meliorem. Et cunctatio perinde ac praecipuum bonum in magnis ductoribus probatur. Itaque princeps sit cunctator & lentus in credendo: Mores hominum penset / libret / examinet: nec recluso pectore pateat insidiantibus. imo calumniatores & criminum confarcinatores & rumorum aucupes ex aula principum eiiciantur / explodantur / & a limine cubiculi principalis procul eliminentur: qui instar cibiratarum uerrinorum odorantur omnia & peruestigant. Qui linguas uenenatas uibrant instar serpentium uirulentorum: nimirum hii homines sunt qui (ut inquit scite Plinius noster) ad uenena nascuntur: Quorum tabes animi contrectata adurit / qui culpant omnia: quod nullum aliud abominati spiritus linguarumque maledicentissime praemium nouere quam odisse omnia & calumniari: haec est / ut inquit poeta epigrammatarius: Turba grauis paci placidaeque inimica quieti: hi sunt qui cum tantulum ueneni genuini in aurem principis facile stillauere. Amicus probus / innocens / uetus / fidelis limine submouetur: perierunt tempora longi seruitii & nusquam minor est iactura clientis: hi sunt qui aures principum uirosa susurrorum fece confarciunt: hi sunt quorum comparationi digitum tollerent cederentque famigerati delatores / Narcissus / Asiaticus /

Massa / Parthenius: hi sunt q̄ inuidēt opulentis di-
 uitias / probis bonitatem / litteratis eruditionem / fa-
 uorabilibus gratiam / omnibus omnia. In cubiculis pri-
 cipalibus uiperæ. In fallaciis cōsarcinandis uulpes:
 In alienis negotiis introspiciendis lyncei & oculi
 toti: quorum calumniæ plures pessundant / q̄ morbi
 q̄ pestis q̄ dira infortunia. **Operæ precium** ē hoc in
 loco commemorare quē admodum pictorum cla-
 rissimus apelles calumniatorem calumniamq; ul-
 tus sit: qui cum apud **Ptolomeum** ab antiphilo tan-
 q̄ proditor falso insimulatus foret & ob id capita-
 li supplicio pene multatus uixq; infortunium eua-
 sisset: pinxit in tabula picturam hanc. **Virum** seden-
 tem fecit auribus prægrandibus præditum / proten-
 dentem manum ad calumniam propius acceden-
 tem. **Circa hunc** stabant duæ mulieres. **Ignorantia**
 scilicet & suspitio: ex alia parte pinxit calumniam
 imagine mulierculæ uenustioris: quæ ardens & cō-
 citata quandam quasi rabiem & iram præferens /
 sinistra facem accensam tenebat: dextra adolescen-
 tem quempiam per capillos trahebat manus in cæ-
 lum tendētem & deos obtestantem: **Præcedebat** ca-
 lumniam uir squallidus & deformis clarissime cer-
 nens: hæc erat inuidia. **Duæ puellæ** calumniā ador-
 nantes uisebāt: altera erat insidia / altera fraus. **A ter-
 go** sequebatur lugubris quædam scemina pullis ue-
 stibus ac laceris induta / & hæc penitentia dicebatur:

Calūnia
 picta ab
 apelle

Exemplum
accusato/
ris.

quæ retro flexa cū luctu & uerecūdia aspiciebat ad
uenientem ueritatem. **H**ac pictura apelles calūni
am calumniarūq; appendiculas in tabula graphice &
scienter exprælit. **S**ubit hac in reputatione exem
plum prisca seculi dignum scitu nec indignum rela
tu: & quod principes haud quā audiant incuriose
ac negligēter. **S**cribit Amianus Marcellinus fuisse
Cephidium quendam accusatorem acerrimum: q
apud Iulianum imperatorem romanū accusabat
Numerium ut furem: a quo cum obiecta dilueren
tur nec posset in quoquam confutari: tunc accusator
inopia documentorum percitus exclamauit. **E**t quis
florētissime Cæsar nocens poterit esse usquā / si ne
gare sufficiet: **T**unc Iulianus prudēter motus respō
dit hoc dictum bartheatum: **E**t quis innocens eē po
terit si accusasse sufficiet. **S**ed sicut laudatur Iulia
nus. ita reprehenditur Constantius imperator cuius
aures erāt nimis patulæ ad credendum / & crimina
toribus expositæ. **F**aciat bonus princeps id quod Au
gustus: qui cum Emilio Heliano obiceretur q; ma
le opinari de Cæsare solebat / conuersus ad accusato
rem cōmotoq; similis: uelim inquit mihi hoc pbes
faciam sciat helianus & me linguam habere: **p**lura
enim de eo loquar: nec quicq; ultra / aut statim / aut po
stea inquisiuit. **T**iberio quoq; de eodem uiolentius

Costantius
credulus.
Augusti
pbitas.

conquerenti ita respondit: noli aetati tuæ mi Tiberi
 hac in re indulgere & nimium indignari: quæquam
 esse qui de me loquatur male: satis enim est si hoc ha-
 beamus ne quis nobis malefacere possit. **C**on simili-
 ter Alexander magnus cum cognouisset se conuittis **D**ictū ale-
 a cōuittatore quopiam pro scindi βασιλικου εστιν xandri,
 εφη ευποιουμτα κακωσ ακουειμ: hoc est regia res
 est inquit beneficientem / male adire. Et profecto in-
 ter cætèra quæ principes decent / clementia est quæ il-
 los facit amabiles / gratiosos / fauorabiles. **Q**uæ dos **C**lemētia
 prima regum est / ut inquit **V**opiscus: & ut auctor est **dos regū,**
 Seneca nullum magis q̄ principem decet. hinc apud
Claudianum Theodosius Honorio filio salubri-
 ter præcipiens inquit: **S**is pius imprimis / nam cum
 uincamur in oī munere: **S**ola deos æquat clementia
 nobis. **V**idet opifex rex ac parēs natura demonstrat
 se clemētia i signe præcipibz potissimū cōuenire: q̄ re **R**ex apū
 gem apum sine aculeo exarmatum esse uoluit: uel **sine acu-**
 si spiculum dedit / eo tamen uti noluit: **N**on enim cō **leo**
 stat inter auctores: **R**ex in apibus nullum ne solus
 habeat aculeum / an dederit eum quidē natura / sed
 eius usum negauerit. illud constat imperatorem acu-
 leo non uti: ut scilicet ita ostenderet natura: **R**egem
 neq; sceuum neq; crudelem esse debere: & ut inquit
 Ambrosius uolumine exameri quinto. In rege præ-

cipium est ut præstet morum mansuetudine: Nam
& si habet aculeum tamen eo non utitur ad uidean-
dum. **S**unt enim leges naturæ non inscriptæ litte-
ris: sed impræssæ moribus: ut leniores sint ad puniē-
Pincipes sine aculeo sint, uel si aculeum habent eum re-
condant: & maximum deorum Iouē imitent: **Q**ui
missurus fulmē perniciosum aduocat in consilium
deos: idq; ex consilii sententia iaculatur: **Q**uod ue-
ro placabile ē & pdest/id solus emittit. **H**oc philo-
sophi poetæq; rationabiliter finxerunt quia scilicet
Iouem id est regem prodesse etiam solū oportet: no-
cere non nisi cum pluribus uisum est. **D**iscant hi ut
Senecæ uerbis utar: quicunq; magnam potentiam
inter homines adepti sunt: sine consilio nec quidem
fulmen mitti aduocent/ considerent multorum sen-
tentis nocitura temperent: & hoc sibi proponāt ubi
aliquid percuti debet ne Ioui quidem suum satis eē
cōsiliū. **H**erodianus apd' græcos/ **L**ampridius apd'
nostros/ Alexandrum romanum imperatorem ex
hoc clementiæ bono maxime extollunt: cuius impe-
rium appellāt Anamaton: hoc est incruentū & sine
sanguine. **D**icere solebat Scipio/ malle se unū ciuē
seruare q̄ mille hostes occidere: quā sententiam An-
toninus quoq; pius frequenter usurpabat utpote cle-
mentiæ ac bonitatis exemplum! **R**esponsum illud
Alexandri magni ad matrem olympiadem: quis nō

laudet: quis non celebret ut consultissimū dignissi-
 mūq; memoratu: q; illi roganti urgentiq; ut sua cau-
 sa occideret quendam insontem / ita prudēter respō-
 dit: Aliam parens optima posce mercedem: hominis
 enim salus beneficio nullo pensatur. Et profecto ut
 uerissime scribit Antoninus i epistola ad Faustina:
 nihil est: quod imperatorem romanum melius cō-
 mendet gentibus q̄ clementia: hęc Cæsarem deum
 fecit: hęc Augustum cōsecrauit: hęc Antoninū pii
 nomine ornauit: hinc Cicero in Cæsaris dictatoris
 laudem decenter inquit: nulla de uirtutibus tuis nec
 admirabilior: nec gratior misericordia ē. Item aliubi
 quoq; dixit oppido q̄ eleganter. Qui nihil obliuisci
 soles nisi iniurias. ¶ Nō nunq̄ tamen seueritate ūten-
 dum ē ut in officio omnes sint: ut metu pena. A me-
 leficiis improbi absterreātur et sicut bonos premio
 prosequi decet ita malos pœna mulctari. Prudenter
 enim Solon: qui & sapiēs unus fuit ex septem: & le-
 gum scriptor solus ex septem: rempublicam duabus
 rebus contineri dixit: premio. s. & pœna. En age dū
 princeps bonus & clemens: bonos honoribus exor-
 net: Malos si a malitia reuocare nō potest per indul-
 gētiā: pœna coerceat per seueritatē: sic secreti sint
 a bonis mali: ut a frumento lolium incerniculo se-
 cernitur. faciat quod medicus qui interdum urit: se-
 cat: abscindit in corpore membrum: quod insanabi-
 le est: ne pars integra contagiōe serpēte pariter cor-
 car.

Cicero d'
 Cæsare

Scitū So-
 lonis.
 Honor
 & pœna.

Medicus
 urit & se-
 cat.

rumpatur. **I**uxta illud cantatissimū: Immedicabile
 uulnus ense recidendum ē: ne pars sincera trahatur.
Consimiliter princeps secet aliquādo/ amputetq; de
 corpore ciuitatis membra putrida: hoc ē ciues scele-
Princeps ratos/ pfidiosos/ turbatores publici cōmodi / & moli-
 imitetur tores rerum nouarum exterminet/ tollatq; de medio.
medicum Medici officium ē/ ut dicebat Aesclepiades/ & a Cor-
 celfo repetitum ē/ ut cito/ ut tuto/ ut iucunde curet: ta-
 men quādoq; austeriore medicina titi cogitur: ad uī
 morbi grauioris retundendā profligandāq; **I**dem
 principis officium ē ut molliter/ ut delicate/ ut indul-
 genter subditos foueat/ curet/ tueatur. **N**onnunq; in
 curatiōe mordaci & austerula utetur **C**auisticaq; ad/
 hibebit ad edomandos duriores ciuiū morbos & oīa
 molliora malagmata recusantes. **N**am ut dixit ele-
Opus au ganter **O**rigenes libro secundo periarchon! **O**pus ē
 sterula interdū austeriore & mordatiore medicina quādo le-
 medicina nia medicamenta nō profunt. **E**t ut scite ait **H**iero-
Dictum nymus. **P**utride carnes ferro curātur & cauterio. **I**n
Hierony hanc sentētiā illud **C**iceronis saluberrimum ē do-
mi. cumētum. **I**n corpore si qd huiusmodi ē qd reliquo
 corpori noceat/ urere/ secari patimur: ut mēbroz ali-
 quod potiusq; totū corpus intereat: **S**ic in reipu. cor-
 pore ut totum saluū sit: quicqd est pestifex ampute-
Dictū tur. **E**t medius fidius rectissime censuit **A**gesilaus:
Agelilai. qui dicente quodam αγαθου βασιλεα πραου
 θηαι δε ουκουμ εφη αχρι του μη ευκαταφρο-

ρητορ ἀγαθὸν: id est oportet bonum regem clemētem
 esse & mitem ita plāne inquit quatenus contempti-
 bilis nō fiat. Ex quo non pauci sūt qui magis sentē-
 tiam Cleomenis probantq; Aristonis. Cleomenes
 enim olim it̄rogatus: Quid bonū principem face-
 re oporteret respondit. Amicis benefacere / & malefa-
 cere inimicis: tanq̄ bono principi & circūspecto cō-
 ueniat inter amicos & inimicos facer̄ discriminē. Hāc
 uero Cleomenis sn̄iam cum quispiā laudaret ut op-
 timam / Dixit Ariston. πῶς ἂν κριστοῦ τοὺς με-
 φίλους εὐεργετῆν τοὺς δὲ ἐχθροὺς φίλους ποι-
 εῖν: hoc est quanto melius fuerit amicis benefacere.
Inimicos autem amicos efficere: utcunq; censemus
 principem ad mansuetudinem & clementiam q̄ ad
 seueritatem & p̄nam propensioem esse debere. Id
 quod olim Antigonus exemplo declarauit. Nam
 cum manipulares duo incumbentes ipsius taberna-
 culo facerent qd' hoīes & periculosissime & libētissi-
 me faciūt / ut de rege suo male existimarēt atq; oblo-
 querentur / audiuit omnia rex Antigonus: utpote cū
 inter dicentes & audientem parum interesset nec
 t̄n excandescēs imo leniter cōmonēs / lōgius inqt di-
 scedite ne rex uos audiat. Quid hac mansuetudine
 mitius qd' hac benignitate p̄stātius? non exarsit p̄ri-
 ceptus in ultionem non excanduit: sed maluit re-
 gia quadam lenitudine ignoscere quam uindicare.

Sn̄ia cleo-
menis

Sn̄ia Ari-
stonis de
principe.

Antigoni
mansue-
tudo.

ὑπερῶν τῶν ἀλλοτρίων: οὐκ ἐπιτεταμένον

Laudat i Augusto ingeniosus poeta Ouidius! Q & sit piger ad pœnas princeps ad p̄mia uelox. & ut inquit Cassiodorus: propositum regale est pressis labe fortunæ pietatis remedio subuenire.

Sit magnificus. **D**ecet principem in primis esse magnificum. Est autem magnificus ut docet Aristoteles i quarto ethicorum / is: qui in publica facit impēsas: ueluti in spectaculis / i epulo / in edificiis. Hinc Plinius in Traiani laudem: At q̄ magnificus inquit in publicum es. hinc porticus / inde delubra occulta cleritate proferantur: Magnificētia: ut Tulliana finitione declaratur: est rerum magnarum & excelsarum cum animi ampla quadam & splendida propositione cogitatio atq; administratio: ergo princeps ut magnificus dici merito possit res magnas sibi administrandas esse proponat: Homerus appellat reges κοσμιτορας λαων. i. ornatores popularum. Ex eo opinor qd' principis officium sit exornare ciuitates: Et ornatu cultuq; magnifico præbere se monstrabilem: Maximū haud dubie ornamentum est & ornatissimo principe dignissimum constructio edificiorū. **O**lim gloriatus est Augustus se urbem marmoream relinquere quā lateritiā accepisset: Auctores / Suetonius / sextus Aurelius / orosius / ceteri! In laudem Domitiani dictum est: ut autumat Plutarchus: Edificare gaudes. Ancus marcius quartus romanorum rex edificator cum laude nominatur: hoc quā bene / quā uere / quā

laudabiliter de principe nostro Ioanne Bentiuolo dici possit. Quis ignorat: cuius edes urbanae/ut illae rusticae/ac praetoria magnificenter extructa quotidie testimonium praebet principalis magnificentiae: Cuius ductu & auspicio haec urbs exuto squalore ac situ ex deformi pulcherrima facta est: ut merito gloriari possit: se Bononiam luteam/ligneam/inconditam accepisse: lateritiam/marmoream/cultissimam reddidisse.

Plato ille deus philosophorum libro quinto de re publica dixit beatas fore ciuitates si aut philosophi imparent: aut principes philosopharent. Pulchra est mediis fidius si fieri potest principem esse litteratum: quo nihil pulchrius/nihil excellentius fieri posse concedo. hinc Hiero/Attalus/Mago/Iuba: studiorum claritudine memorabiliores extiterunt quam regno: hinc Caesar dictator: hinc Augustus: hinc alii Caesarum complurum non minus eloquentia & eruditione quam imperio censent. Hinc Alexander magnus dicere solebat: malle se disciplinis antecellere quam opulentiis. Et ab Homero rectissime dictum. Calliope regum comes est

Ioue nata parente. Olim a senatu romano in laudem Taciti imperatoris acclamatum in curia est: Quis melius quam litteratus imperat. Sed cum principes omnes litterati esse non possint: cum in principe aliud queratur quam litteraturam: inquit Iulius Capitolinus: sit saltem princeps amator litteratorum: faciat quod Dionysius: qui dicebat se in aula habere & nutrire mul-

**Laus Io.
Bentiuoli**

**Principes
sunt litterati.**

**Dictum alexandri.
Calliope regum comes.**

. D .

**Litteris
imortali/
tas constat**

**Felix Ea
cida,**

tos sophistas & eruditos: ut p illos fieret admirabi/
lis dignusq; apud alios comendatione. **E**t profecto
si uerum dispicere uelimus: nisi forent littere nisi in
genia eruditorum: Ignorarentur principes reges im
peratores omnes barbari graeci romani. **Q**uis Cy/
rum? **Q**uis Alexandrum magnum? **Q**uis Pompe
ium tribus fulgentem triumphis? **Q**uis Paulu Emi
liu Fabios Scipiones? **Q**uis Casare dictatore: imo
caesares omnes noscet: nisi eos Luculenti scriptores
in litteras rettulissent: nisi monumentis librorum: q
bus imortalitas uitae constat: eos imortales effecisset
ac posteritati comendasset. **H**inc Alexander ma/
gnus foelicem dixit Achillem qui Homerum ha/
buisset suae uirtutis precodem: Cuius extat Elogium
illud apud Silium memoria dignum. **F**elix Eacida
cui tali contigit ore gentibus ostendi: Creuit tua car/
mine uirtus. **A**lter Alexander Romanorum impe/
rator litteratorum hominum confabulatione recrea/
ti se dicebat: et pasci. **S**i principes fouebunt erudi/
tos: si mecenates extiterint ingenia uegetabuntur: lit/
terae quae haectenus intermotuae iacuerunt reuiuiscet:
Cateruas uidebimus eruditorum. Iudicio enim prin/
cipum stant ingenia & cadunt.

Preterea cui dubium est. **Q**uin id quoq; optimo

principi gloriosum sit habere rationem studiorum: constituere in suis urbibus gymnasia litteratoria. Et Asylum ut ita dicam doctrinarum patefacere: Quo Agminatim undique conueniant / multi iugæ eruditionis candidati cis montani / transmontaniq;: Quibus curæ est linguam eloquio / animum disciplinis excolere: hoc nimirum beneficentissimi principis beneficium amplissimum est / ac laudabile institutum: honorem habere dicendi magistris: dignitatem / emolumenta q; sapietia doctoribus impartiri. Est enim ut inquit eleganter Simachus: hoc specimen florentis reipublicæ: ut disciplinarum professoribus premia opulenta pendantur. Hinc Traianum non perletarii scriptores sed classici merito laudant quod in genuas artes earumq; professores incomplexu: oculis / auribus habuerit. Quod studia humanitatis professi apud eum fauorabiles extiterint. deniq; q; sub ipso spiritum / & sanguinem / & patriam studia receperint. Bononia quod inter omnes constat florens famigerataq; est inter italicas urbes: sed eam florentissimam illustrissimamq; nulla ferme res alia peræque facit / ac diatribæ & gymnasia lrasq; atq; cœcilia bula scholasticorū: q; aut dubie cū oībo toti⁹ Italiae celebrationib; gymnasiis claritudine cōtēdūt nulli cedūt. Quæ Alexandrino / Attico / tharsensi / Massilio

Gymnasia litteratoria.
Candidati doctrinarū

Traianus Auctor litterator;

Bononia flores ex litteris

tico memoratissimis apud priscos gymnasiis proxima accedunt: & quãq̃ longo interuallo tamen proxima. In presentia princeps noster **Bentiuolus** operam & quidem impensam dat: ut gymnasium hoc nostræ indies magis florescat conuentu scholasticorum frequentissimo & claritudine professorum: qui tãta sũt excellentia preediti & in eo doctrinarum fastigio collocati: ut etiam non nominati nominentur: ut solo nutu intelligantur: Quorum uirtuti & nomini fauet ceteris scholasticorum: & assurgit ordo professorum: sed de tota re literaria aliubi plura.

An̄te omnia princeps si uult laudari p̄bariq; perinde ac optimus principum: sit munificus ac liberalis. Nam ut inquit epigramatarius poeta. **N**ulla dulcis uirtus dulcior esse potest. **A**uctor ẽ **A**ristoteles in ethicis quod liberales maxime omnium uirtute precellentium diligantur. **P**acatus in panegyrico ait: Et rei & fame consulit munificus imperator. **L**ucrat enim gloriam cum det pecuniam reuersuram. quicquid enim in ciues manat a principe: redundat in principem. **A**pud **R**abinũ poetã dicit **M. Antonius**: **H**oc habeo quodcumq; dedi: cui subscribit illud epigramatistæ uulgatissimum: **E**xtra fortunam est quicquid donatur amicis: **Q**uas dederis solas semper habebis opes. **P**linius noster loquens de deo: **D**eus ẽ inquit mortali iuuare mortalem: **E**t hæc ad æternã gloriam uia: hæc uere p̄ceres **R**omani. hæc ingenti passu

nunc uadit. Maximus eui rector **V**espasianus: fessis
rebus subueniēs. **M**aro quoq; sub inuolucro poeti
co designat munificis ac liberalibus remunerationē
post obitum rependi: Certumq; illis constitutum lo-
cum ubi euo beatissimo perfruantur. Nam cum **E**li-
sios campos. In sexto describeret ubi putant habita-
re animas beatorum: non solum ibi posuit eos: q; p-
priis meritis ad illas sedes peruenire potuerunt: sed
id quoq; adiecit. Quiq; sui memores alios fecerit me-
rendo: id est ut interpretatur Augustinus qui prome-
runt alios eosq; sui memores promerendo hoc ē
beneficium prestando fecerunt. **Q**uid aliud euan-
gelica illa sententia precipitur: quam ut liberalitatē
exerceamus: quæ ait. Facite uobis amicos de mam-
onā iniquitatis: id est de pecunia/ uel de diuitiis quæ de
iniquitate proueniunt. **D**iuēs enim (ut inquit Hie-
ronymus) aut iniquus/ aut iniqui heres. **C**ecinit Clau-
dianus in laudem **T**heodosii. Magnarum largitor
opum largitor honorum. **A**ugustus de se ipso scri-
psit hæc. Liberalitas mea me ad cælum euehet. **S**i-
cut autem nulla uirtus amabilior est liberalitate: ita
nullum plane uitium odiosus tetriusq; est auaricia:
In principibus & rempublicam gubernantibus ha-
bere enim questui rempublicam. ut inquit uerissime
Marcus **T**ullius: non modo turpe est/ sed sceleratū
etiam ac nefarium. **I**dem non minus uere q̄ elegā-
ter tradit amorem multitudinis comoueri ipsa fama

101.

Munifici
in Elisio.

Amici de
mamona
iniquitatis.

Auaritia i
principe
tetrissima

D iii

Dicitur
Auidii
castri.

Fiscus pri
ncipis ut ly
en.

Apollo /
nus ut
deus.

Aurum
ex lachry
mis fordi
dum.

Exemplū
Cyri libe
ralitatis

& opinioe liberalitatis. **Auidius** castrius dicere solebat: **Auaritiam** i Impatore esse acerbissimum malū. **Eia** habeat bonus princeps in ore promptū & in pectore conditum uerbū illud **Traiani**: Qui fiscū principis scitissime **lyenē** uocabat: Nam ut **lyene** cresce te reliqui artus & membra tabescunt: Ita **fisco** principis turgente ciuitatis corpus una cum membris languescit & iter moritur: ut **lyen** modicus uegetat i corpore mēbra & auget robur: sic **fiscus** principalis moderatus nec extuberans causa ē bonae ualitudinis in corpore ciuitatis. **Vespasianus** apud **Philostratū** rogat **Apollonium** thyanicum: quem **Antiquitas** ut diuinum imō ut deū admirata ē: ut ipsum doceat quaecunq; facere bonum principem oporteat: Cui **Apollonius** in primis precipit diuitias illas esse fugiendas quae ex collatione tributoꝝ a gementibus hominib; proueniunt. **Sordidum** enim id aurum ē putandū: qd' ex lachrymis oritur. **Nō** queo mihi obtemperare: quin hoc in loco cōmemorem documentum saluberrimum **Cyri** persarum regis: quod memorat **Xenophon** in pædia: quod sine dubio dignissimum est memoratu. **Scribit** n. **luculentus** ille scriptor: **Cyrū** inter ceteros fuisse beneficū ac liberalem: adeo ut dictitaret se thesauros haberi diuitiarū amicos: quos donationibus diuites opulentosq; efficiebat: qui dicere solebat consimilia esse opera pastoz; & regum. **Nā** sicut pastorem decet prestare ut pecora habeat

lata & succulenta : Ita regem parē ciues & subditos
 facere fœlices & opulentos. Huic **Cy**ro regum mu-
 nificēssimo dixit **Cr**cesus fore: ut imodica do-
 nans pauper fieret. Cum posset domi recondere the-
 sauros ingentes. **C**ui **Cy**rus quantam inquit pecu-
 niæ summam putas me in hodiernum potuisse col-
 ligere si auium nulli dono dedissem: Ex quo tempo-
 re in imperio sum. **C**rcesus infinitum quēdam nu-
 merum respondit. **T**unc **Cy**rus sibi inquit osten-
 dam maiores me pecunias possidere: mitte quempi-
 am ex tuis cum nuntio meo: mox conuersus ad **Hy-**
staspam. **H**ystaspa inqt ad amicos meos: dic indi-
 gere me auro: **R**oga ut mihi suggerant affatim pe-
 cuniam: perscribeq; quantiū quisq; amicorum mihi
 uelit cōtribuere. Iuit ille/petit: conscripsit / & maio-
 rem pecuniæ summā supputauit / q̄ duxerat **C**rcesus
 futuram in thesauris: si eam conseruasset. **V**bi hoc
 patuit uides ne inquit **Cy**rus o **C**rcese mihi thesau-
 ros esse: nā dum amicos diuites reddo / hos mihi the-
 sauros comparo: & longe quidē fideliores q̄ si ip̄e
 domi defodissem. **I**dem aiebat se pecunias ob id de-
 siderare / ut amicis subueniret. **M**ulianus impera-
 tor (auctore **A**miano **M**arcellino) predicabat illud
Alexātri magni: qui interrogatus ubi thesauros ha-
 beret: Apud amicos beniuole habere sese respon-
 dit. **N**onne principes cū talia / aut audiunt / aut legūt
 ad libertatem exercendā inflamātur: quæ subditos

Thesauri
 apd' ami-
 cos.

reddit deuotos/fideles/obnoxios:qua imortales effi
ciuntur:quæ deniq; tanti momenti est:ut possit prin
ceps obtentu liberalitatis obumbrare crimina tan
tumnon enormia:& hac una laude pensare.

**Hospita
litas.**

Recte etiam i principe laudatur hospitalitas: ut
pote Germana liberalitatis. Est enim ualde deco
rum:ut inquit Arpinas orator:patere domos homi
num illustrium illustribus hospitibus. Idq; etiam rei
publicæ est ornamento. Ideoq; domus principum
amplæ esse debent & laxitate conspicuæ:cum hospi
tibus & hominum cuiusq; generis multitudine fre
quentetur. Ab hac quoq; hospitalitatis laude: di

**Laus Io.
Béuoli.**

laudandus est princeps noster:Cuius edes pulcher
rime/magnificentissimeq; patet hospitibus illustrio
ribus:A quo omnes ferme & minuti reguli & maxi
mi principes istac transeuntes hospitaliter ac comi
ter accipiuntur. Theophrastus/Plutarchus/Emilius

**Cimon
hospitalif
simis.**

probus: Cateri Cimonem athemiensem:ut hospita
lissimum in suos cumiales Iacides laudibus ferunt:
qui ita instituisse fert & uillicis sperasse ut omnia p
beretur:quicūq; tribulis i uillā suā diuertisset. Apo
stolus quoq; precipit/Episcopos comprimis hospita
les esse debere:quod & in decretis canonicis .D. xli.
latissime enarratum legas.

Caterum cum sapientes definiant quattuor uir

tutes: Iustitiam/Prudentiam/ Fortitudinem/ Tempe-
 rantiam. Quarum quadriga alias quoque secum ue-
 hat. Quis nescit eas bono principi studiose enixeque
 colendas? Et ne in presentia sinuosos nimis ac lon-
 gos commentarios faciam: ut succincius cuncta per-
 stringam/ & quasi transeunter attingam. **Iustus esse** **Iustus sit**
 ante omnia princeps debet: & ueluti in statera/ atque i- **princeps.**
 librili cuncta perpendere. **Ius** religiose & equabili-
 ter dicere/ nec digitum quidem transuersum aut un-
 guem latum (ut dicitur) a legis praescripto discedere:
 nisi quatenus in poena exigenda mitius agat & mol- **Lex dña.**
 lius. Lex enim ut inquit rectissime **Pindarus** domi-
 na est: quae uitiorum emendatrix est/ comendatrixque
 uirtutum: qui legem praesse iubet/ uidetur iubere deum
 praesse: ut auctor est **Aristoteles**. **Ministri legum** sunt
 magistratus uereque dici potest magistratum legem esse
 loquentem: Legem autem mutum magistratum. **Ulli**
 uero ciuitati paratum/ inquit **Plato**/ interitum uideo
 in qua non lex magistratibus/ sed legi magistratus praes-
 sunt. **Salutem** uero illi/ ubi lex magistratibus dominae
 cuncta mediussidius bona illi reipublicae affore con-
 spicio/ cuius princeps sincerissimus/ iustitiae cultor exti-
 terit: quae una uirtus omnium est domina. ut **M. Tul-** **Iustitia re-**
 lii uerbis utar/ & regina uirtutum: sine qua quid sunt **gina uir-**
 magna regna/ ut autumat **Austinus**/ nisi magna la- **tutum.**
 trocinia. **Interrogatus** aliquando **Agésilus**: utra uir **Dictum**
 tus esset melior fortitudo/ an iustitia: oppido quam scite **Agésilai.**

**Dictū da
ri.**

**Iustitia
oleo com
paratur**

**Aristides
iustus,**

**Iustitia
magis
nullius
aucto-
ritas
minuat**

respondit. οὐδ' ἐν ἐφ' ἂν Δρακὸν Χρηζόμεν ἐὰν
 π' αὐτῶν ὡμῶν Δικαιοῖσι: nihil inq[ui]t fortitudine indi-
 gemus: si iusti oēs sim[us]? Dariū p[er]s[ar]ū regē iustitiæ oli
 sacrificatē: dixisse refert Philostratus. O d[omi]na si q[ui] es
 usquā: q[ui]b[us] plane uerbis satis o[st]endit se iā pridē exopi-
 tasse iustitiā neq[ue] illā usq[ue] gentiū agnoscere potuisse.
A nobilissimo philosopho[rum] dictū ē: οὐτε ἔωσ' οὐτ' ὠ
 οὐτε ἔωσ' οὐτ' ὠ θ' αὐμ' αὐτοῖσ'. Q[ui]d neq[ue] hesperus
 neq[ue] lucifer p[er] inde atq[ue] iustitia admirabilis ē. Quā
 eruditi/erudite/graphiceq[ue] oleo p[ar]at[ur]: ut. n. oleū it[er]o
 ingestū obest: foris ifusū p[ro]dest: sic & iustitia oīs a no-
 bis circa alios est: magisq[ue] aliis p[ro]dest q[uam] exercitori.
Ob hoc dixit in ethicis Aristoteles Iustitiā uirtutē
 eē ad aliū/ex q[ui] una uirtute uiri boni appellat[ur]: Ex q[ui]
 Aristides diccos. i. iustus cognouit. Hic Traian[us]
 laudib[us] effert[ur] q[ui] se legib[us] subiecerit: Q[ui] abiturus
 cōsulatu iurauit se nihil cōtra leges fecisse. Et sane si
 cut princeps ē supra ciuitatem ita leges eē debent su-
 pra p[ri]ncipē. Symbola illa Pythagoræ & enigmata
 itelligat p[ri]nceps ad se potissimū p[er]tinere. Statera ne
 trāsiliat. i. ne p[er]tergrediare iustitiā. Coronā minime
 carpēdā. i. leges urbiū cōseruādas. Per uia publicā ne
 ābules. i. ne multo[rum] seq[ui]ris erro[rum]. Itaq[ue] faciat p[ri]nceps
 iustus q[ui] i bonis p[ri]ncipib[us] gloriosū fuisse accipimus
 ut nullius ab eo magistratus ius / nullius aucto[ri]tas
 minuat / ad p[ro]torē / ad iuridicos magistratus / pleraq[ue]
 oīa imittat / leges ne cōculcet: Et iustitia p[er] inde ac ad

miniculo firmissimo fulciat: Ad quā cū oēs mortales tū p̄cipue principes se eē natos itelligāt: quā gr̄ci dicere osynen appellāt q̄si *Δικαιοῦς οὐρανοῦ*. i. iusti intelligentiam/ ut interpretatur Plato in Cratylō. ¶ Atq̄ cū iustitia pars sit religio. Cū dei cultus iustitiæ ascribat̄ speciosū haud dubie ē/ principē/ & esse/ & uideri religiosū: reiq; diuinæ cultorē. ¶ Religioe. n. uita cōstat. Religioe (ut auctor ē Lactantius) hō p̄stat ceteris aiantib;. ¶ Religiois uinculo hoīes deo obstringūt ac religāt: unde ip̄a religio nomē credit̄ accepisse: q̄ uis alicui aliunde deducāt. Deo oēs hoīes seruitutē debēt: q̄ latria gr̄ce dī. ¶ In primis uero p̄cipes decet dei cultus: quā Theosebiā gr̄ci appellāt. ¶ Cultura aut̄ dei potissima ē bonitas: Vis (inqt Seneca) deos p̄pitari: bon⁹ esto/ satis illos coluit q̄sq; imitat⁹ ē. Caueat p̄iceps: ne illd̄ quo pei⁹ nihil dici pōt: de se merito dicat: Cōtēptor diuū Mezētius. P̄iceps nō minus hoīes se q̄ hoīb; p̄esse meminert. ¶ In pector̄ p̄cipali cōditū sit illd̄ Oratianū. Diis te minorē qd̄ geris speras. Hic oē p̄cipiū huc refer exitū. ¶ Religio ī p̄cipe efficit/ ut oēs subditi modestia q̄dā/ & q̄si s̄ctitudie cōtineāt. ¶ Illa quoq; religiois ps nec ea qd̄ minima ē: extruēt tēpla/ restituet̄ delubra uetustate labētia. In laudē Augusti dictū ē. Tēploꝝ positor. tēploꝝ sancte ip̄ositor. ¶ Sciat tñ p̄iceps deos nō tā adorātis erogatiōe q̄ sanctitate letari: q̄ purā mētē q̄ aurum mallunt. ¶ Hinc Alexander Romanus impe-

Religio ī
principe.
Latria
Theose-
bia.

inimilid̄
anōb; huc

rator auri ne gutulam quidem / aut bracteolam in
templis posuit! Susurrans illud Persianum. In san-
cto quid facit aurum? Ego uero censeo principem
& mente / & manu erga deos munificum esse oportere:
Qui & si nullius rei indigi sunt / tamen uolūt p̄ci-
pales beneficiorum / nec imemores / nec ingratos exi-
stere.

Prudētia
i principe
Quid dicam principem prudentem esse debere?
& cuncta solerti ratione p̄pendere: Cum prudentiæ
inter uirtutes principatum Plato det libro secundo
de legibus. Cum dicat Solomon. Fructū prudētiæ
melioem esse auro / & lapide precioso: Cum Socra-
tes asserat nullam uirtutem esse sine prudentia: quæ
græco uocabulo phronesis nominatur. Anaxagorā
& Thalem / aliosq; id genus homines sapientes esse
dicunt / prudentes negant. Impossibile est inquit Ari-
stoteles prudētem esse quēpiam / nisi sit bonus. Sit
igitur princeps non solum ipse p̄ditus prudentia
uerum etiam consiliarios prudentes habeat: quibus
bene consulentibus credere possit. Nemo enim per
se unquā solus ita sapit: Nemo ita circumspectus ac
sagax: Nemo ita linceus est ut non aliquando labet
atq; cecutiat: q; si genuina q̄dā excellētisq; prudētia
p̄dit? p̄iceps aliqñ repiat: ut alieno cōsilio nō egeat
tñ id faciat qd̄ sūmi nauū gubernatores: q; i magnis
tēpestatib; a uectoribus admoneri nō recusant. Cō-
siliū bonū / ut inquit uerissime Marcus Varro &

ei qui consulit & qui consulitur bonum habendum est: sicut e contrario. Malum consilium consultori pessimum est: qui uersus puerbialis de graeco illo Hesiodi uersu expressus uidetur. *Ἡ δὲ καὶ ἡ βουλή τῶν βουλευσάμεντι κακίστη.* i. consultum male: consultori pessima res est. **A**micum fidelem uitae medicamentum esse perdidit **S**olomon. **Q**uod si sancti & uenerabiles consilarii non malitiosi neque furaces precipi contigerint: cuncta salubriter, sancte, innocenter administrabuntur: Cum talibus princeps omnia communicabit talium saluberrimis consiliis libens obsequetur. **F**acietque quod **M.** Antoninus imperator: cuius memorabilis est illa sententia: **A**equius est ut ego tot consilium amicorum sequar: quam ut tot tales amici meam uniuersam uoluntatem sequantur. **E**t sane / sicuti proditum est a scriptoribus idoneis: **M**elior est respublica: & propertior: in qua princeps malus est: ea: in qua sunt amici principis mali: **S**iquidem unus malus potest a pluribus bonis corrigi. **M**ulti autem mali non possunt ab uno quauis bono ulla ratione superari. **A**d quod **H**omulius quodam **T**raiano impatori dixisse memorat. **S**ed saepenumero: quod dolenter dicendum est: euenit: ut sanctus, cautus, optimus princeps: uendat: circumscribaturque: ab improbis consiliatoribus: qui excubare sese simulant in negotiis principalibus: clanculum cuncta perunt: **E**t cupiditate priuati emolumentum rectum peruariantes: fumum precio uendunt: ut prisci dicebant: digni

Consilium
malum / **C**onsul
tore
pessimum

Sententia **A**n
tonini
memora
bilis.

Fumo pu
nitur q su
mū uen
didit

Contra
adulato
res,

Adulator
blādus
inimicus.
Venena
adulātū.

prorsus: qui fumo ipsi puniantur: sicut olim Thuri
nus ab Alexandro romano imperatore punitus est:
Precone dicente. Fumo punitur qui fumum uendi
dit. **C**aterum sicut fidi cōsiliarii & prudentes audi
endi sunt: Ita assentatores/ adulatōresq; explodendi
qui ad uoluptatem loquuntur omnia/ nihil ad ueri
tatē. **P**restat inq; Antisthenes/ In coruos q̄ in assen
tatores incidere: quippe illi mortuos/ nisi uiuos deuo
rant. Et sane adulatio prout clarissimi scriptorum p
diderunt res est seruilis ac pernitiōsa: In aula princi
pum prope peculiariter gliscens uigenq; : perpetuū
ut inquit Curtius regum malum: quorum opes sæ
pius assētatio q̄ hostis euerit. **Q**uo circa etiam atq;
etiam caueant principes: ne aures assentatoribus pa
tulas prebeant/ neq; se adulari sinant. **M**ulti enim
gnatorum similes: qui gloriosum militem infatuent
Verba adulatorum mollia feriunt interiora uentris.
Quippe adulator blādus inimicus eē credit. **L**au
dat Mamertinus Iulianum imperatorem q; aduer
sus omnes assentatorum illecebras captiōesq; mu
nitus eēt: quodq; ei a fucatis adulantiū uenemis peri
culum nullum foret. Augustum quoq; Cæsarem ex
eo celebrant: quod adulationes indecoras rep̄sserit:
de quo nō minus uere q̄ scite dixit Oratius. **C**ui ma
le si palpef recalcitrat undiq; tutus. **M**eminisse hoc
in loco par est. id qd' Pescenius niger dixisse quon
dam memoratur: **N**ā cum quidā illi imperatori iā

facto panegyricum recitare uellet dixisse fertur uer-
 bum hoc dignum scitu relatuq; **S**cribe laudes **M**ar- **D**ictū pe
 rii: uel **H**anibalis: uel alicuius ducis optime functi. **s**cenī.
Et dic quid ille fecerit ut nos imitemur. **N**ā uiuētes **V**iuētes
 laudare irrisio ē: maxime principes: a quibus sperat̄ **l**audare
 q̄ timent̄: qui p̄stare publice possunt. q̄ p̄nt necare: q̄ **i**rrisio,
 p̄scribere. **S**ed cū naturam uel bonam fortuna ple-
 rumq; corrumpat: **A**ccidit frequēter: ut p̄cipes ma-
 gniloquētia adulatorū sufflati uera credant oīa esse
 quæ de se ipsis audiunt p̄dicari. **T**ūc **C**ristæ consur-
 gunt. **E**t ut inq̄t satyrographus: **N**ihil est qd' credere
 de se non possit: cum laudat̄ dis æqua potestas: tūc
 adulatorib; aridēt: ac blandiunt̄: seueris/ignarisq;
 blādiēdi p̄sus infesti. **S**ic olim **C**ræsus **S**olonē ex-
 pulit p̄cipitē: q̄a blādiri nesciebat. **S**ic **D**ionysi⁹ phi- **S**olō ex-
 loxeno acriter succēssit/ minime assētātī. **I**nfatuat ni- **p**losus.
 mirū hęc adulatio uitioꝝ alitrix & ueluti gāgrena ser- **A**dulatio
 pens latissime itra limina potētioꝝ: & hęc hæctenus. **u**t gāgre-
Præterea q̄s nescit principē fortitudine q̄si muro **n**a.
 septū ac uallatū eē debere: ut aīo subnixo erectoq;
 ī perterritus/ īpauidus/ extrilidus cūcta regat ac mo-
 dere: nec terriculis uanis concuciat̄: nec muscas (ut **F**ortitu-
 aiunt) uolitātes pertimescat. **P**ropria est uiroꝝ forti- **d**o ī prin-
 tudo: quæ ex uirtutib; una/ peculiari quasi noīe uir- **c**ipe.
 tus nuncupatur. **E**st enim ex uiro uirtus appel-
 lata: perinde ac uirum fortitudo maxime deceat.
 ut auct̄or est **M**arcus **T**ullius. **A**ndria apud græ- **A**ndria

**Versus
homeri
optimus.**

cos nominatur: quasi uirilitas: quam Plato etymon
atque interpretamentum aliunde deducat. **H**omerus duas
regis uirtutes ueluti precipuas probat: iustitiam. scilicet & for-
titudinem: **C**um sic iquit: Ille bonus pugnator erat
Dux optimus idem: quem uersum Alexander ma-
gnus adeo adamabat: ut eum censeret omnibus aliis
uersibus homericis anteponendum. **I**nter fortitudi-
nis partes exigimus ut princeps non minus sit rei mi-
litaris quam ciuilis administrationis gnarus consultusque:
nec minus bellica laude quam urbana prepollens. **H**ic
locus me submonebat: ut de re militari: & de impe-
ratoriis uirtutibus non nihil differerem. **V**erum hac
ad presens narratione superfedendum: Cum aliquot
ab hinc annos totum id negotium luculenta opinor
disertatione affatim explicauerim. **C**eterum cum alia
fortitudo in milite: alia in duce requirat: **C**um sit alia
animi: alia corporis fortitudo: tempestiuum erat hic
quoque pauca quaedam inserere: facientia ad robur cor-
poris agendum & bonam habitudinem custodiendam: quod
imprimis prestat gymnastica exercitatio: qua cuncta
conualescunt: **Q**ua membra corporis fiunt uiridiora
uegetioraque. **S**ciunt enim illud esse: Ad bonam ualitudinem plura
exercitatione predesse quam medicos: Sed super hac quoque
pre in libello de felicitate differui: **O**pinor satis diligenter
ex doctrina medicorum philosophorumque. **V**erum ut quodri-
ga uirtutum tota curriculum suum conficiat. **Q**uis ificiat.
quis abnuat: principem tempus ac continere esse oportere.

Et cum temperantia: quã σωφροσύνη græci uocāt
 quasi prudētiæ conseruationē: quæ frugalitas quoq;
 dici pōt: sit rationis i libidinē/ atq; in alios nō rectos
 appetitus/ dominatio. **Q**uid in principe p̄clarius eē
 pōt q̄ in maxima peccandi licentia nō peccare: frena
 re libidines/ coercere appetitiones exultantes. **S**ci
 pio africanus apud **L**iuū. Nō alia inq; uirtute æque
 atq; temperantia/ & cōtinētia libidinū gloriatus fuerit.
Alexander magnus arbitrabat̄ non minus opus rei
 gium eē se ipsum uincere q̄ hostes edomare: q̄ cū di
 lectā sibi ex pellicibus suis p̄cipue noīe Cāpaspen
 nudā pingi ob admirationē formæ ab apelle iussis
 set: Cūq; eū pari captū amore sensisset dono dedit
 eā. **M**agnus aīo maior iperio sui: nec minor hoc fa
 cto q̄ uictoria aliq;: q̄ppe (ut **P**linii uerbis utar) se ui
 cit: nec thoy: tāū suū / sed et affectū donauit artifici:
 ne dilectæ qdē respectu motus: ut quæ mō regis fuisset/
 mō pictoris esset. **Q**uē magis admiraberis (inq; **S**eneca)
 q̄ qui impat sibi: q̄ qui se habet i ptate. **G**en
 tes facilius ē barbaras ipatientesq; alieni arbitrii re
 gere q̄ aīum suū cōtineri & tradere sibi. **V**erū nequaq;
 satis ē ipsū principē oculos/ manus/ uentrē/ & q̄ infra
 uentrē sunt continere/ ac moderari: **S**ed ei circūspici
 endū quoq; ē / ut ministros oēs habeat cōtinentes/ ac
 moderatos. **S**ape. n. princeps optimus/ tempatisi
 musq; infamat̄ ob improbos/ ac neq; ministratores.
Habeat itaq; princeps comptos exploratosq; mores
E.

Cōtinen
 tia **A**lexā
 dri.

dispensatorum / scribarum / cubiculariorum : aliorumque
in aula principali ministrantium : nam ut inquit epigram-
matista : principis est uirtus maxima nosse suos quos
nouerit egregie fideles : his res obeundas committere re-
ctissime potest. **Sed** plerumque in aulico famulatio / superbi-
furaces / iactantia culi conspicuntur / quod sese ob hoc quia princi-
pi seruiunt dominari ciuibus iure arbitrantur : **Q**ui sui
commodi causa perperam plerumque moluntur : qui supercilio-
so fastu tumentes uideri uolunt se apud principem suum
multum posse ut non minus uere quam deceter dixerit saty-
rographus : Maxima quareque domus seruis est plena super-
bis. **E**t sane plerumque principes extiterunt : quod cum essent ciuium
domini / famulorum erant seruorum consiliis horum nutu
regebantur / per hos audiebantur / per hos loquebantur. **T**ale fuisse
se **C**laudium **C**æsarem tradunt. **C**ui non amor / non odium
inerant nisi indita & iussa : qui famulicis mancipatus
ac addictus non principem se sed ministrum egit : cuius
libertus polybius inter duos saepe consules ambulabat
seruiebat. **E**ccontrario **H**adrianus iure laudatur : qui cum
quodam tempore seruum suum inter duos senatores ambulare
uidisset / misit quod ei colaphum icuteret : & diceret / noli in-
ter eos ambulare : quorum esse adhuc potes seruus. **C**oer-
ceat ergo princeps ac regat aulicam familiam / ita ut no-
uerint se famulos esse non dominos : ut sciant sibi fru-
galiter / abstinenter / innocenter esse uiuendum. **C**
Sit ipsum principis sigillum / anulusque signatorius non
minister alienae libidinis : sed testis uoluntatis princi-

Pulchre in
seruum ha-
drianus

palis: nec eo scribæ ad priuatum (ut plerūq; fit) com-
pendium abutantur. Deniq; omnibus cognitum ex-
ploratumq; sit: principi nequias/fraudes/rapinas suo-
rum displicere; Eumq; talibus inimicissimum si id
cognouerit futurum. Ipse uero princeps nihil per im-
potentiam: nihil per iustitiam/nihil per crudelitatem
nihil per auaritiam agat/non odio/non gratia/nō pe-
cunia a uia recta transuersus deducatur/nihil per af-
fectum iracundiæ impotentissimum furenter decer-
nat: sed ratione ueluti domina ducatur: Cūctatione
ac consilii gubernatione cuncta perpendens: Nam
ut inquit Claudianus. **Q**uis proximus ille ē quē ra-
tio non ira mouet. Habeant principes saluberrimū
illud Athenodori documentum in penitissimis pre-
cordiis reconditum: qui petito ab Augusto cōmeatu
iam iam discessurus. **C**um ira (inquit) o cæsar te cepe-
rit nihil prius/neq; dixeris/neq; feceris q̄ ipsas uigin-
tiquattuor elementarias litteras tecum ipse percur-
reris. Tunc Augustus eo manu apprehēso/ adhuc in-
quit tua mihi presentia opus est: Eumq; penes se re-
tinuit. **A**udite quæso uersus nō minus frequēti assī-
duoq; memoratu dignos q̄ philosophorū decreta do-
cumētaq;. **T**u licet extremos late dominere p̄ indos,
Te medus/ **T**e mollis arabs/ **T**e seres adorent. Si me-
tuis/ si praua cupis/ si duceris ira: **S**eruiti patiere iu-
gum: **T**olerabis iniquas interius leges: tunc omnia
iure tenebis: cum poteris rex esse tui.

Nihil p̄
iracundiā
Preceptū
Atheno-
dori salu-
tare.

Ceterū quis princeps legibus solutus esse dicat: quis de principe dictū sit: si libet/ licet: **A**n nescis principē legē dare nō accipere: **T**amen bonus princeps nō tā quod liceat sibi spectabit: quā quod deceat: nec. n. quod quisque potest id ei licet: nec si nō obstat/ propterea ei permittit. **S**i quod licere id dicimus: ut docet **M. Tullius** in philippicis: **Q**uod de legibus/ quod more maiorum institutisque concedit. **P**latonis sententia est: **Q**uales in reipublica principes sint/ tales reliquos solere esse ciues. **V**ita principis (ut **Plinius** panegyristae uerbis utar) censura est/ eaque perpetua: **A**d hanc dirigimur/ ad hanc conuertimur: nec tā imperio nobis opus est/ quā exemplo: proinde fit ut primum de reipublica mereantur uitiosi principes: quā nō solum uitia concipiunt ipsi/ sed ea infundunt in ciuitatē: neque solum obsunt/ quia illi ipsi corrumpunt/ sed et quia conūpant: plusque exemplo quā peccato nocent: nā quāto quisque maior est: tāto eius dicta/ factaque sunt conspectiora illustrioraque: **E**t ut inquit **Satyrographus**: **O**mne autem uitium tāto conspectius in se crimen habet: **Q**uāto quod peccat maior habet. **P**rinicipi ergo qui in conspectu mortalium uiuit: in quem oculi omnium conuiciunt/ cuius in clarissima luce uersantis nullū obscurus potest/ nec dictū esse/ nec factū/ **C**ircūspectus/ cautius/ sanctius uiuendū est: ut eius uita per speculo sit contemplantibus. **E**t profecto non pauci multa priuatis permittunt quae minime principē deceat: imo quae principem dehonestet ac iddecorēt: **I**n quā sententiam est illud ab **Quintiliano** in consolatioe ad **Liuiam** decenter perditum.

Licere quod

Vita principis exemplar,

Non eadem uulgusq; decent & lumina rerum.

Est qd' p̄cipuum debeat ista domus.

Ad te oculos auresq; trahis: tua facta notamus.

Nec uox missa potest principis ore tegi.

Concinit subscribitq; Nasonis carmini luculēta
illa Claudiani & memoratu/ac scitu digna sentētia:

Hoc te preterea crebro sermone monebo.

Vt te totius medio telluris in orbe

Viuere cognoscas: cunctis tua gentibus esse

Facta palam: nec posse dari regalibus usquā

Secretum uitiis: nam lux altissima fati

Ocultum nil esse finit: latebrasq; per omnes

Intrat: & abstrusos explorat fama recessus.

Apostolus Paulus i epistola ad Titū: & altera ad

Timotheū p̄cipiēs q̄b̄ morib; episcopus p̄ditus eē

debeat. Oportet inq; episcopū sine crimine eē: nō su-

p̄bū: nō iracundū: nō uinolentū: nō p̄cussorē: nō tur-

pis lucri cupidū: sed hospitale: benignū: prudētem:

sobriū. **Q**uis nō uidet hęc apostolica documenta

fere oīa p̄fecto principi cōuenire: & i illo quē effingi

mus principe desiderari. **Q**uæ singula si minuta-

tim: & ut ita dicā frustillatim p̄cēserē uelim: dies me

deficiet. **E**qdē iā uereor ne hęc nauseosa & mole-

st afuerint cōplusculis audiētū. **Q**uo circa faciā qd'

bonus impator. **I**am canā receptui: & instar nautici

gubernatoris uela complicabo: & remis i portū festi-

nanter excurrā. **S**cio plura dici potuisse ob materiā

Ouidius
ad Liuiā.

Versus
claudiani

Eadē p̄i
cipi quæ
episcopo

Optim
Diximus

V
habuit

Amor
munimē/
tū firmis/
simum.
Adaman
tina win-
cula.
Oculus
regis.

largitatē: quæ ppe ifinita ē: quæ quāto plura dixeris
tāto dicturiēti plura suppeditat: Sed utilissim⁹ oībo
ī rebo ē mod⁹: & habenas p̄ssisse q̄ laxasse plerūq; sa
lubrius. **D**iximus haectenus de triplici forma admi
nistrāda reipu! Percēsuim⁹ illa fere oīa: q̄ ī principē
optimo absolutissimoq; exigant. **Q**ui si talis uspiā
gentiū fuerit reptus: merito quattuor illa cognomē/
ta merebit̄ idip̄sei: ut. **P**ius / **M**agnus **P**riā p̄i. **O**p
tim⁹ / ab oībo appellet̄. **T**alē oīs populus delicias su/
as eē dicit: **S**icut oli roman⁹ populus **G**ordianū ap/
pellauit. **T**alē cūcti amabūt ut parētē: uenerabūt̄ ut
deū: **S**ub talis īperio uiuēt q̄ beatissimi: **T**alis carita/
te ciuiū septus erit: quæ arx inaccessa ē: & inexpugna
bile munimentū. **M**elius. n. tutet̄ p̄cipē amor ciuiū
q̄ ferrū lateronū: nā ut inqt̄ uerissime **C**laudianus.
Non sic excubiā: **N**ō circūstātia p̄ila: q̄ tutat̄ amor.
Non sunt / nō sunt adamantina uincula illa: quæ **D**io
nysius tyrānus dictitabat / **m**etus / **V**iolētia / **C**lassis /
presidiū decem milhū armatorū! **S**ed beniuolentia /
gratia / bonitas / innocētia. **D**a principē talē qualē li
bellus iste describit: huic affatim p̄sto erūt / qui oculi
regū: q̄ aures principū apud ueteres dicebant̄: & cū
iucūditissimū sit ī rebus humanis amari & amare / hic
amabit̄ & amabit̄ mutuis affectib⁹! **H**ic deniq; cū
ctos habebit / deuotos / fideles / obnoxios nec minus
de uita p̄cipis / q̄ de suamet ipsos / incolumitate sol
licitos. **V**er⁹. n. uero cum difficillimū sit / & oppido q̄

arduū inueniri p̄cipem talem / ex oīb̄ his: quæ retulimus compactum & quasi conglutinatum. Merito dixit Dioclitianus imperator. **N**ihil esse difficilius q̄ bene imperare. Et a scurra nescio quo benedictum est. In uno annulo bonos principes posse perscribi. **Q**uis est enim tam irreprehensibilis princeps qui nō quasi in pulchro corpore aut neuum aut uerucam habeat. **V**ideor facturū opere precium: si hodiernam hanc enarrationem uersibus clusero: a poeta luculento graphice & concinniter factis ad principem intuendum: quos scribi debere cēsemus pro foribus omnium edium principalium: quos habere principes cordi & memoriæ saluberrimum puto. **V**ersus autem de quibus loquor: qui didascalici & instar p̄treptici probantur: hii sunt.

Tu ciuem patremq; geras: tu consule cunctis
Nec tibi / nec tua te moueant / sed publica uota.
In cōmune iubes siquid censesq; tenendum
Primus iussa subi: tunc obseruantior æqui
Fit populus: nec ferre uetat / cū uiderit ipsum
Auctorem parere sibi: componitur orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta ualent q̄ uita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe uulgus.

Superat ut oñderem⁹ i romano iperio hos cæ oēs
 status: de qb̄ añ dictū est extitisse. **Q**d' ut sūmati &
 q̄si trāscūter attingā. **A** Platōe philosophiaq; didici

In annu/
 lo boni
 p̄cipes

Claudia /
 ni uersus
 memora/
 biles.

Virtus
fortuna

Cæsares
tanq̄ filii.

mus naturales esse cōuersiōes quasdā rerū publicarū
ut ex tū a p̄cipibus tenerent: tū a populis: aliqñ ab
optimatibz: Qd̄ potissimū accidit romanæ reipū. q̄
ut sublimibz i clementis augetur uirtus & fortuna
plerūq; alioq; dissidentes mutuo cōcordiæ nexu con
uenerūt: & ita factū est: ut populus Romanus uirtu
te/ ac fortūa simul suffragatibz. **Virtus**. n. sine fortūa
māca ē & mutila: ad sūmū fastigiū puenerit. Cuius
p̄ia ætas & q̄si icunabula sub septē regibz ānos p̄pe
ccl. fuerūt. **¶** Dem ætatē igressus adultā mō sub Ari
stocratico mō sub Democratico statu uires exercuit
& lacertos mouit p̄ annos circiter. cccc. **T**ādē post gē
tiū/ nationū/ regū ceruices opp̄ssas. post subactā diu
tinis bellis maximā orbis terrarū partē: Vrbs uenera
bilis Cæsariibz tāq; liberis suis regēda p̄rimoniū hoc
ē ip̄erii romani iura p̄misit. De q̄bz Suetonius Tran
q̄llus unus oīum op̄ositissime diligentissimeq; cōscri
bit: Cuius libros multi iuga: nec triuiali eruditiōe p̄
gnātes scaturietesq; una cū cōmētariis nr̄is hoc āno
enarrabimus: dabimusq; operā/ ut edulia nr̄a nouis
cōdimētis edita/ faciāt ad stomachū: sintq; citra nau
seā/ & facietatē. **T**rāq̄llo copulabit̄ Oratius Flaccus
¶ Cuius sermōes nō minus frugiferi q̄ uoluptifici fu
turi sūt animis auribusq; auditorū purgationibz.

¶ **Te** **loc.**

¶ **Impressum Bononiæ p̄ Bñdictū Hectoris boñ. an**
no dñi. M. III D. Eid. Dembr. Io. Bentiuolo fœli
citer regnante.